

**ÇOCUKLARIN BAKIŞ AÇISIYLA İNTERNET
KULLANIMLARINA İLİŞKİN EBEVEYN
ARABULUCULUĞUNUN İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Nihal DULKADİR YAMAN

Eskişehir 2019

**ÇOCUKLARIN BAKIŞ AÇISIYLA İNTERNET KULLANIMLARINA İLİŞKİN
EBEVEYN ARABULUCULUĞUNUN İNCELENMESİ**

Nihal DULKADİR YAMAN

DOKTORA TEZİ

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Mayıs 2019

*Bu tez çalışması Anadolu Üniversitesi BAP Komisyonunda kabul edilen
1702E039 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Nihal DULKADİR YAMAN'ın "Çocukların Bakış Açısıyla İnternet Kullanımlarına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun İncelenmesi" başlıklı tezi 29.04.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Programında, Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL

Üye : Prof.Dr. Yavuz AKBULUT

Üye : Doç.Dr. Kerem KILIÇER

Üye : Doç.Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yıldız KURTYILMAZ

Prof.Dr. Handan DEVEÇİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdür Vekili

ÖZET

ÇOCUKLARIN BAKIŞ AÇISIYLA İNTERNET KULLANIMLARINA İLİŞKİN EBEVEYN ARABULUCULUĞUNUN İNCELENMESİ

Nihal DULKADİR YAMAN

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mayıs 2019

Danışman: Doç. Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL

Çocukların internetin sunduğu olanaklardan yararlanmaları ve internet ortamında maruz kalabilecekleri risklerden korunmaları konusunda, ebeveynlerin tutumları ve denetimleri önem taşımaktadır. Bu araştırmanın temel amacı, çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun incelenmesidir. Araştırma, kesitsel tarama modelinde desenlenmiştir. 2018-2019 öğretim yılında 416 ortaokul öğrencisinden veri toplanmıştır. İlk olarak alanyazın taraması yapılarak araştırmanın kuramsal çerçevesi ve bu doğrultuda değişkenler belirlenmiş; madde havuzu oluşturulmuştur. Ardından, ölçek geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Aynı örneklemelerden elde edilen verilerle açıklayıcı (n=868) ve doğrulayıcı (n=360) faktör analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda dört faktör ve 23 maddeden oluşan, açıklanan varyansı %50.04 olan “Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği” geliştirilmiştir. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin; izlemeli, güvenli, aktif ve teknik olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun demografik özellikler bağlamında değerlendirilmesi amacıyla çıkarımsal istatistik tekniklerinden (bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi) yararlanılmıştır. Analizler sonucunda ortaokul öğrencilerinin bakış açısıyla ebeveynlerin orta düzeyde arabuluculuğa sahip olduğu bulunmuştur. Bulgulara bağlı olarak çocukların internet kullanımında ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun yaşı, öğrenim düzeyi, cinsiyeti, ailede kaçınıcı çocuk olduğu; ailedeki çocuk sayısı, ebeveynlerin eğitim durumları ve ailenin gelir düzeyi bağlamında farklılık sergilemediği görülmüştür. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak ebeveynlere, kurumlara ve araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ebeveyn arabuluculuğu, Çocukların internet kullanımı, Ebeveyn arabuluculuğu ölçeği.

ABSTRACT

EXPLORING PARENTAL MEDIATION OF INTERNET USE THROUGH CHILDREN'S VIEWPOINTS

Nihal DULKADİR YAMAN

Computer Education & Instructional Technology Department
Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, May 2019

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL

Parents' attitudes and supervision are important for their children to benefit from online opportunities and beware of the pertaining risks. The main purpose of this study was to investigate the parental mediation of children's Internet use. The study was designed with a cross-sectional survey model. Data were collected from 416 secondary school students in the 2018-2019 academic year. Firstly, the theoretical framework of the study and the variables were determined, and an item pool was prepared. Then, scale development studies were conducted. Exploratory (n=868) and confirmatory (n=360) factor analysis were conducted using data from two separate samples. As a result of the analysis, the parental mediation scale with four factors and 23 items with an explained variance of 50.04% was obtained. The parental mediation scale has four factors as monitoring, safety, active and technical. In order to investigate parental mediation with regard to several background variables, inferential statistical techniques (independent sample t-test, one-way analysis of variance) were used. Results showed a medium level of parental mediation from the perspective of secondary school students. No significant differences were observed in parental mediation with regard to age, education level and gender of the children, the number of children in the family, the educational status of their parents and the family income. Based on the results of the research, suggestions regarding the parents, institutions and researchers are presented.

Keywords: Parental mediation, Children's use of internet, Parental mediation scale.

TEŞEKKÜR

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Doktora Programı'nda öğrenim gördüğüm süre boyunca ders aldığım ve akademik gelişimime katkıda bulunduklarına inandığım değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Süreç boyunca desteklerini hissettiğim çalışma arkadaşlarım Ali Haydar BÜLBÜL, Şahin SOLAK, Özgür ÖRÜN, Esra BARUT TUĞTEKİN, Ufuk TUĞTEKİN, Ezgi DOĞAN, Ferhan ŞAHİN ve Alper BURMABIYIK'a teşekkür ederim. Doktora sürecinde benzer deneyimleri birlikte yaşadığım, benim için çalışma arkadaşından öte bir kız kardeş olan Canan ÇOLAK'a teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde araştırmama katkı sağlayan, 2017-2018 ve 2018-2019 öğretim yılında Eskişehir'de 5., 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören ortaokul öğrencilerine teşekkürlerimi sunarım.

Lisans öğrenimimden bu yana akademik duruşu ile örnek aldığım, tez izleme komitesinde değerli fikirleriyle araştırmama katkıda bulunan Prof. Dr. Yavuz AKBULUT'a teşekkür ederim Sunduğu farklı bakış açılarıyla araştırmayı zenginleştiren tez izleme komitesi üyesi Dr. Öğretim Üyesi Yıldız KURTYILMAZ'a teşekkürlerimi sunarım. Tez savunmamda değerli görüşleriyle araştırmama katkıda bulunan jüri üyeleri Doç. Dr. Kerem KILIÇER ve Doç. Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ'ye teşekkür ederim.

Yalnızca akademik boyutta değil, yaşadığım bütün süreçlerde bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL'a teşekkür ederim. Öğrencilik, öğretmenlik ve annelik yolcuğumun en kritik anlarında yanımda olmasını her zaman minnetle hatırlayacağım.

Her zaman yanımda olduklarını hissettiren ve varlıklarına şükran duyduğum sevgili aileme ve canım kardeşim Ayşenur DULKADİR'e teşekkür ediyorum.

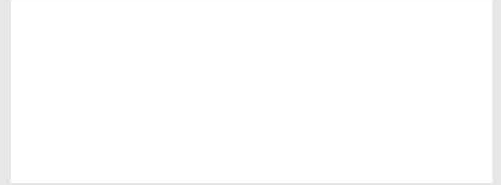
Doktora tezi hazırlamak ve anne olmak gibi ayrı ayrı emek ve adanmışlık gerektiren iki süreci bir arada yaşadığım döneme uyum sağlayabilmemi kolaylaştıran değerli eşim Fatih YAMAN'a teşekkür ediyorum. Onun desteği olmasa bu süreci tamamlayamazdım. Sekiz ay önce beni anne yapan, her geçen gün kendisiyle birlikte beni de büyüten canım kızım Zeynep Nil YAMAN'a teşekkür ediyorum.

Nihal DULKADİR YAMAN

Eskişehir 2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu doktora tezinin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Nihal DULKADİR YAMAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Çocukların İnternet Kullanımı	2
1.2. Ebeveynlerin İnternet Kullanımı.....	4
1.3. Ebeveynlerin Dijital Medya Kullanım Stilleri.....	6
1.4. Ebeveyn Arabuluculuğu	8
1.5. İlgili Araştırmalar	14
1.6. Araştırmanın Amacı	18
1.7. Araştırmanın Önemi.....	19
1.8. Araştırmanın Sınırlıkları	20
1.9. Tanımlar	20
2. YÖNTEM	21
2.1. Araştırma Deseni.....	21
2.2. Evren ve Örneklem	21
2.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması.....	25
2.3.1. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeği	25
2.3.2. Aday ölçeğin açımlayıcı faktör analizi aşaması.....	29
2.3.3. Aday ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi aşaması.....	32
2.3.4. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik gahşmaları.....	37
2.4. Verilerin Toplanması.....	39
2.5. Verilerin Analizi	40

	<u>Sayfa</u>
3. BULGULAR.....	42
3.1. Çocukların İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveynlerin	
Benimsedikleri Arabuluculuk Stratejileri ile İlgili Bulgular.....	42
3.2. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğu ile Çocuğun	
Yaşı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	45
3.3. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Çocuğun	
Öğrenim Düzeyi Bağlamında İncelenmesi	45
3.4. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Çocuğun	
Cinsiyeti Bağlamında İncelenmesi	47
3.5. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun	
Çocukların Bağlamında İncelenmesi	48
3.6. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Çocuğun	
Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu Bağlamında İncelenmesi	48
3.7. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun	
Ebeveynlerin Eğitim Durumları Bağlamında İncelenmesi.....	49
3.8. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Ailenin	
Gelir Düzeyi Bağlamında İncelenmesi.....	51
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	52
4.1. Sonuç ve Tartışma.....	52
4.2. Öneriler	55
4.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler	55
4.2.2. Araştırmacılara yönelik öneriler	55
KAYNAKÇA.....	57
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. 1. <i>Ebeveyn arabuluculuğuna ilişkin sınıflandırmalar</i>	13
Tablo 2.1. <i>Eskişehir ili eğitim bölgeleri</i>	22
Tablo 2.2. <i>Araştırmanın örneklem bilgileri</i>	23
Tablo 2.3. <i>Başlangıçtaki madde havuzuna ilişkin örnekler</i>	26
Tablo 2.4. <i>Uzman görüşü çizelgesi</i>	27
Tablo 2.5. <i>KMO örneklem büyüklüğü ve Bartlett's küresellik testi sonuçları</i>	29
Tablo 2.6. <i>Aday ölçeğin AFA aşaması katılımcı bilgileri</i>	30
Tablo 2.7. <i>AFA sonucunda elde edilen aday ölçek formu</i>	31
Tablo 2.8. <i>Aday ölçeğin DFA aşaması katılımcı bilgileri</i>	32
Tablo 2.9. <i>Aday ölçeğin 360 kişilik veri seti ile yapılan DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri</i>	33
Tablo 2.10. <i>Arabuluculuk ölçeği DFA özeti</i>	36
Tablo 2.11. <i>Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin faktörleri arasındaki korelasyon ve OAV değerleri karekökü</i>	38
Tablo 2.12. <i>Ölçeğe ilişkin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach's Alpha α)</i>	38
Tablo 2.13. <i>Katılımcıların eğitim bölgelerine göre dağılımı</i>	39
Tablo 2.14. <i>Araştırma sorularını yanıtlamak için kullanılan veri analiz yöntemleri</i>	40
Tablo 2. 15. <i>Katılımcı yanıtlarının ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri</i>	41
Tablo 3.1. <i>Ölçeğe verilen yanıtların toplam puanları</i>	42
Tablo 3.2. <i>Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğine verilen yanıtlara ilişkin betimsel istatistik değerleri</i>	43
Tablo 3.3. <i>Çocuğun yaşı ile ebeveyn arabuluculuğu arasındaki ilişki</i>	45
Tablo 3.4. <i>Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun öğrenim düzeyine göre incelenmesi</i> ...	45
Tablo 3.5. <i>Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun cinsiyetine göre incelenmesi</i>	47
Tablo 3.6. <i>Ebeveyn arabuluculuğunun çocukların sayısına göre incelenmesi</i>	48
Tablo 3.7. <i>Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun ailedeki kaçıncı çocuk olduğuna göre incelenmesi</i>	49
Tablo 3.8. <i>Ebeveyn arabuluculuğunun anne eğitim durumuna göre incelenmesi</i>	49
Tablo 3.9. <i>Ebeveyn arabuluculuğunun baba eğitim durumuna göre incelenmesi</i>	50
Tablo 3.10. <i>Ebeveyn arabuluculuğunun ailenin gelir düzeyine göre incelenmesi</i>	51

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.2. Ebeveynlerin internet kullanım stilleri	8
Şekil 2.1. Ölçek geliştirme ilkeleri (DeVellis, 2012)	26
Şekil 2.2. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin DFA modeli	34
Şekil 2.3. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin ikinci düzey DFA modeli	35
Şekil 2.4. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları	37

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
OAV	: Ortalama Açıklanan Varyans
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak yaşanan dönüşüm sürecinden toplumda sosyal bir birim olan aile de etkilenmektedir. Evlerde dijital medya kullanımının artmasıyla ebeveynlerin bu medya araçlarını kullanım oranı da artış göstermiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ailelerin %94'ünün evlerinde masaüstü ya da dizüstü bilgisayar, %76'sının ise akıllı telefon bulunduğu belirtilmektedir (Anderson, 2016, s. 5). Türkiye'de ebeveynlerin %28.6'sı internet kullanıcısı olmakla birlikte babaların %49'u, annelerin %23.5'i internet kullanıcısıdır (Kaşıkçı, Çağıltay, Karakuş, Kurşun ve Ogan, 2014, s. 236).

İnternet, kullanımına bağlı olarak fırsatların yanı sıra riskleri de beraberinde getirmektedir. Örneğin, çocuklara gerçek yaşamda görme şansı bulamayacakları hayvanları doğal ortamlarında canlı izleme şansı tanırken müstehcen içeriklerin tablet ve bilgisayarlarda paylaşılmasına da olanak sağlamaktadır. Sosyal medya, sınıf arkadaşlığı gibi farklı sosyal ilişkiler için iletişim ortamı sunsa da zorbalık ve trollük davranışlarının gerçekleştirilmesi için de davetiye çıkarmaktadır (Rosen, 2017, s.2). Bu bağlamda çocukların internet kullanımında çevrimiçi fırsatların artırılması ve risklerin azaltılması ebeveynler açısından önem taşımaktadır.

Bilgisayar, tablet, telefon gibi araçların karşısında geçirilen zaman, ekran zamanı olarak nitelendirilmektedir. Evlerde dijital medya araçlarının kullanımı yaygınlaştıkça ekran zamanı da artış göstermektedir. Ekran zamanının artışıyla beraber ebeveynler gerekse çocuklar etkilenmektedir. Ebeveynlerin tutumları ve ebeveynlerin ekran karşısında geçirdikleri zaman, çocuğun teknolojik araçları kullanırken geçirdiği zaman etkilemektedir (Lauricella, Wartella ve Rideout, 2015, s. 17). Çocukları risklerden koruyan önemli faktörlerden biri, çocuğun çevrimiçi etkinlikleri konusunda ebeveynlerin bilgi sahibi olması ve buna bağlı olarak, aile içinde medya kullanımına yönelik ebeveynlik sınırlarının belirlenmesidir (Tomczyk ve Wąsiński, 2017).

Çocukların dijital yaşamında aktif rolü olan ebeveynlerin, onların uygun çevrimiçi davranışlar göstermelerinde rehber olabilecekleri belirtilmektedir (Wright, 2017). Bunun yanında, ebeveynlerin destekleyici tutumunun çocukların internet ortamında karşılaştıkları risklerin üstesinden gelmelerinde ve internet kullanımlarını düzenlemede teşvik edici olduğu belirtilmektedir (Przybylski, Mishkin, Shotbolt ve Linington, 2014). Bu doğrultuda, çocukların internet kullanımında ebeveynlerin benimsedikleri stratejilerin araştırılması önem taşımaktadır.

1.1. Çocukların İnternet Kullanımı

Teknolojinin evlere girmesi, ailelerin dijital medya kullanım zamanlarını etkilemiştir. Evlerde televizyon kullanımı yaygınlaşmış, buna bağlı olarak da televizyon izleme süresi artmıştır. Evde dijital medya kullanımı başlangıçta tek bir ekranla başka bir deyişle televizyon ile sınırlıyken, mobil cihazların kullanımının artmasına bağlı olarak tablet bilgisayarların ve akıllı telefonların kullanımı da yaygınlaşmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 8-12 yaş arasındaki çocuklar günde ortalama dört saat 36 dakika (4:36), 13-18 yaş arasındaki gençler ise günde ortalama altı saat 40 dakika (6:40) ekran karşısında zaman geçirmektedir (Common Sense, 2015, s. 13). 2015 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir başka araştırmada 6-17 yaş arası çocukları olan her 10 ebeveyninden dokuzunun çocuklarının günlük rutinde televizyon, video ya da film izleme olduğu ve %79'unun çocuklarının video oyunları oynadığını ifade ettiği belirtilmektedir (PEW, 2015, s. 14). Hollanda'da 3-8 yaş arasındaki çocukların günde 90 dakikayı ekran karşısında geçirdiği belirtilmektedir (Piotrowski, 2017). Yaşanan bu toplumsal dönüşüm, aileler ve çocuklar arasında yeni iletişim yolları kurulmasına öncülük ederek aile içi iletişimi etkilemektedir. Ailelerin internet kullanımını konusunda bilinçli olmaları ve çocuklarına rehberlik etmeleri kritik öneme sahiptir.

Dijital teknolojilere erişimin artmasıyla çocukların teknoloji sahipliği ve kullanımı da artmaktadır. Avrupa'da yaşayan 0-8 yaş aralığındaki çocukların dijital teknolojilerden en çok tablet bilgisayar kullandıkları belirtilmektedir (Chaudron, 2015, s. 8). Benzer biçimde internet kullanımı da yaşla beraber artmaktadır. İnternetin kullanılabildiği ortamların çeşitlenmesi yaygın olarak kullanılmasına katkıda bulunmaktadır. Çocuklar interneti evde, okulda, arkadaşlarının evinde, internet kafede ya da kütüphanede kullanmaktadır (Livingstone ve Das, 2010, s. 44). 2007 yılında çocukların internete en çok internet kafelerden (Odabaşı, Kabakçı ve Çoklar, 2007); 2010 yılında ise okullardan eriştikleri (Kaşıkçı vd., 2014, s. 235) belirtilmektedir. 2016 yılında Arjantin, Sırbistan, Güney Afrika ve Filipinler'i kapsayan dört ülkede yapılan bir araştırmada çocukların internete bağlanmak için en çok kullandıkları araçların akıllı telefonlar olduğu belirtilmektedir. (Byrne, Kardefelt-Winther, Livingstone ve Stoilova, 2016, s. 31)

2010 yılında yapılan bir araştırmaya göre 9-16 yaş arasındaki çocukların %45.9'u interneti kullanmaya 7-10 yaş civarında başlamakta; %36.2'si günlük ortalama bir saat internet kullanmaktadır (Kaşıkçı vd., 2014, s. 234). Buna bağlı olarak ailede hem

ebeveynlerin hem de çocukların internet kullanım düzeyi artmıştır. Çocuklar interneti en çok eğitsel kaynak, oyun oynamak ve sohbet etmek amacıyla kullanmaktadır (Kaşıkçı vd., 2014, s. 240).

Çocukların internet kullanımında eğitsel kaynaklara erişim, bilgi edinme, etkileşim kurma ve deneyim paylaşımı gibi fırsatların karşısında bazı riskler de tanımlanmaktadır. Dijital medya araçları ile ilişkili olan riskler dört başlıkta incelenmektedir (Blum-Ross ve Livingstone, 2016, s. 9):

1. Akran kaynaklı riskler (conduct risks): Siber zorbalık, cinsel içerikli mesajlaşma, kişisel bilgilerin kötüye kullanımı, yanlış bilgi yayma gibi davranışlarla ortaya çıkmaktadır.
2. İçerik kaynaklı riskler (content risks): Müstehcen, şiddet içeren, ırkçı, aldatıcı içerikleri barındırmaktadır.
3. Yetişkin kaynaklı riskler (contact risks): Takip ya da taciz edilme, farklı kişiliğe bürünerek aldatılma gibi riskleri ifade etmektedir. Çocuğun tanımadığı bütün yabancıların tehlikeli olma potansiyeli de bu risk türünde ele alınmaktadır.
4. Ticari riskler (commercial risks): Reklama, aşırı/gizli pazarlamaya ve dolandırıcılığa maruz kalma, uygulama içi satın alımlara yönlendirilme, reklamlar aracılığıyla takip edilme ve yasadışı dosya indirme ticari risklerden bazılarıdır.

Risk türlerine bağlı olarak çocuğun rolü değişebilmektedir. Akran kaynaklı risklerde eylemi gerçekleştiren olduğu için aktör, içerik kaynaklı risklerde içeriğe maruz kalan olduğu için alıcı, yetişkin kaynaklı risklerde ise başkalarıyla iletişim kurduğu için etkileşen rolünde olmaktadır (Hasebrink, Livingstone, Haddon ve Ólafsson, 2009, s. 8). Ticari risklerde çocuk; aktör, alıcı ya da etkileşen olabilmektedir. Örneğin gizli reklama maruz kalma durumunda alıcı, reklamlar aracılığıyla takip edilme durumunda etkileşen, yasadışı dosya indirme durumunda ise aktör olabilmektedir. Çocuklar, çevrimiçi ortamı ya da bu ortamda karşılaşılabileceği riskleri kavrayamamaktadır (Chaudron, 2015, s. 15). Bu nedenle çocukların internetin sunduğu fırsatlardan yararlanmaları ve internet ortamında maruz kalabilecekleri risklerden korunmaları konusunda, ebeveynlerin tutumları ve denetimleri önem taşımaktadır. Çevrimiçi riskler konusunda daha bilinçli olan ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi etkinliklerinin tümünün farkında olabilecekleri belirtilmektedir (Livingstone vd., 2017, s. 97).

1.2. Ebeveynlerin İnternet Kullanımı

Alanyazındaki ilk çalışmalar ailelerin dijital medya araçlarını kullanımına odaklanmaktadır. Livingstone (2002) medya kullanımı açısından evleri medya yönünden yoksul, medya yönünden ortalama ve medya yönünden zengin evler olarak üç türde sınıflandırmaktadır. Medya yönünden yoksul evlerde bilgisayar bulunmamakta, televizyonda ise karasal yayın tercih edilmektedir. Medya yönünden ortalama evlerde bilgisayar bulunmakta, çok kanallı uydu yayını kullanılmaktadır. Medya yönünden zengin evlerde internete bağlı bilgisayar yanında isteğe bağlı yayın yapan dijital televizyon kullanılmaktadır. Medya yönünden yoksul evlerin sıklığı zamanla azalmış, dijital medya araçlarının çeşitlenmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte medya yönünden ortalama ya da zengin evlerde artış gözlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışmada, ailelerin %71'inin evlerinde bir akıllı telefona, %42'sinin ise tablet bilgisayara sahip olduğu ve televizyon kullanımının da yüksek olduğu belirtilmektedir (Wartella, Rideout, Lauricella ve Connell, 2013, s. 4). Türkiye'de evlerin %22.9'unda masaüstü bilgisayar, %36.4'ünde taşınabilir bilgisayar, %29.6'sında tablet, %24.6'sında internete bağlanabilen televizyon bulunmaktadır (TÜİK, 2016). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan hanelerde bilişim teknolojileri kullanım araştırmasına göre evlerde bilgisayar kullanımı 2004 yılında %23.6 iken 2018 yılında %59.6 olmuştur. Yine aynı araştırmaya göre evlerde internet erişimi 2004 yılında %7 iken, 2018 yılında %83.8'dir. Evlerde internet kullanımı 2004 yılında %18.8 iken, 2018 yılında %72.9 seviyesine ulaşmıştır (TÜİK, 2018). Ülkelerin bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) erişimi, BİT kullanımı ve okullaşma oranlarını dikkate alarak hazırlanan Bilgi ve İletişim Teknolojileri Gelişmişlik Endeksi verilerine göre Türkiye 176 ülke arasında 67. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2017). Aynı endeks verilerine göre Almanya 12, Amerika Birleşik Devletleri 16, Belçika 25, Brezilya 66, Hollanda 7. sırada bulunmaktadır.

Evlerde dijital medya araçlarının kullanımının artması, aile bireylerinin ekran karşısında geçirdikleri zamanı doğrudan etkilemektedir. 21. yüzyılda günlük yaşamda yaygın olarak kullanılan dijital medya araçlarının ekranları karşısında geçirilen zaman, ekran zamanı olarak nitelendirilmektedir. Ekranı olan oyun konsolları, televizyonlar, bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve tablet bilgisayarlar bu kapsamda ele alınmaktadır (Blum-Ross ve Livingstone, 2016, s. 6). Kitap okumak, müzik dinlemek gibi etkinlikler ise ekran dışında geçirilen etkinliklerdir. 2013 yılında oyun oynamak, video izlemek

için ekran karşısında harcanan zaman 2012 yılına göre artarken; kitap okumak için harcanan zaman %68'den %60'a gerilemiştir (Bohme ve Barton, 2013).

Çocuğun ekran karşısında geçirdiği zaman konusunda ailelerin yaklaşımları farklılaşmaktadır. 8-12 yaş grubundaki çocuklar, ailelerinin 13-18 yaş grubundaki çocukların ailelerine göre daha bilgili olduğunu ve onlarla daha çok konuştuklarını belirtmektedir (Common Sense, 2015, s. 72). Dijital dünyada ebeveynlerin ekran zamanı konusunda iki zıt düşüncede kutuplaştığı belirtilmektedir. Ebeveynlerden bazıları artan ekran zamanının gelişim ve sağlık açısından olumsuz etkileri olabileceği endişesiyle dijital teknoloji kullanımına sınırlandırma getirirken bazıları da çocukların sosyal ve ailevi bağlantılarını kuvvetlendirdiği, eğitim süreçlerine katkıda bulunarak yaşamı kolaylaştırdığı düşüncesiyle dijital teknoloji kullanımını teşvik etmektedir (Blum-Ross ve Livingstone, 2016, s. 6). Ailelerin internet kullanımı konusunda bu iki zıt kutup arasında yer aldığı görülmekle birlikte birçoğunun da benzer düşüncelerde oldukları, internetin çocukları için zararlı olabileceğini bilmelerinin yanında, onlar için gerekli olduğunu düşündükleri belirtilmektedir (Turow ve Nir, 2000, s. 34). Alanyazın incelendiğinde, çocukların ekran zamanının ebeveynlerin ekran zamanları ile ilişkili olduğu ve ebeveynlerin tutumlarından ciddi düzeyde etkilendiği görülmektedir (Lauricella vd., 2015, s. 11). Benzer biçimde, dijital medya konusunda olumlu tutuma sahip olan ebeveynlerin çocukları da teknolojiyi daha fazla kullanmaktadır. Aynı zamanda ebeveynler, çocuklara internet kullanımında rol model olmaktadır. Dijital araçları yeterli bir biçimde kullanan ebeveynlerin çocukları da aynı kullanım alışkanlıklarına sahiptir (Blum-Ross ve Livingstone, 2016).

Dijital medya araçlarının kullanımına göre yapılan bir sınıflandırmada, ebeveynler medya merkezli (media-centric), medya ılımlı (media-moderate) ve medya mesafeli (media-light) ebeveynler olarak üç türde tanımlanmaktadır. Yapılan araştırmada, ebeveynlerin %39'unun medya merkezli, %45'inin medya ılımlı, %16'sının medya mesafeli yaklaşıma sahip oldukları belirtilmektedir. Medya merkezli ebeveynler günde yaklaşık 11 saat (11:03); medya ılımlı ebeveynler beş saat (4:42); medya mesafeli ebeveynler ise iki saat (1:48) ekran karşısında zaman geçirmektedir. Ailelerin en fazla kullandığı dijital medya araçlarının sırayla televizyon/DVD ve bilgisayar olduğu belirtilmektedir (Wartella vd., 2013, s. 26).

Ebeveynlerin dijital medya kullanımı ile ilgili çalışmalarda çeşitli değişkenler ele alınmıştır. Ebeveynlerin sosyal medya kullanımları ile ilgili yapılan bir araştırmada

annelerin ve babaların sosyal medya kullanım sıklıklarının farklılaştığı, annelerin babalara kıyasla sosyal medyayı daha fazla kullandıkları belirtilmektedir (Duggan, Lenhart, Lampe ve Ellison, 2015, s. 2). Ebeveynler, sosyal ağlardan en çok Facebook'u, sonra sırayla Pinterest'i, LinkedIn'i ve Instagram'ı kullanmaktadır. Çocukların teknoloji kullanımı konusunda ebeveynlerin kaygıları da araştırılmıştır. Bu bağlamda ebeveynlerin %33'ü çocuklarının son bir yıldaki teknoloji kullanımıyla ilgili kaygılı olduklarını ifade etmektedir.

Evlerde internetin farklı mekânlarda (oturma odaları, yatak odaları vb.), ev dışında da farklı araçlarda (akıllı telefon, tablet vb.) kullanılması, çocukların internet kullanımını izlemeyi sınırlandırmaktadır. Bu durum, ebeveynlerin dijital medya araçlarının kullanımına yönelik olarak farklı tutumlar benimsemelerine yol açmıştır.

1.3. Ebeveynlerin Dijital Medya Kullanım Stilleri

Dijital araçların ailede yaygın olarak kullanılması, ebeveynlerin çeşitli yaklaşımlar geliştirmesini sağlamıştır. Ebeveynlerin internet kullanımı konusunda yapılan bir araştırmada tanımlanan üç aile türü aşağıda açıklanmıştır (Turow ve Nir, 2000, s. 13):

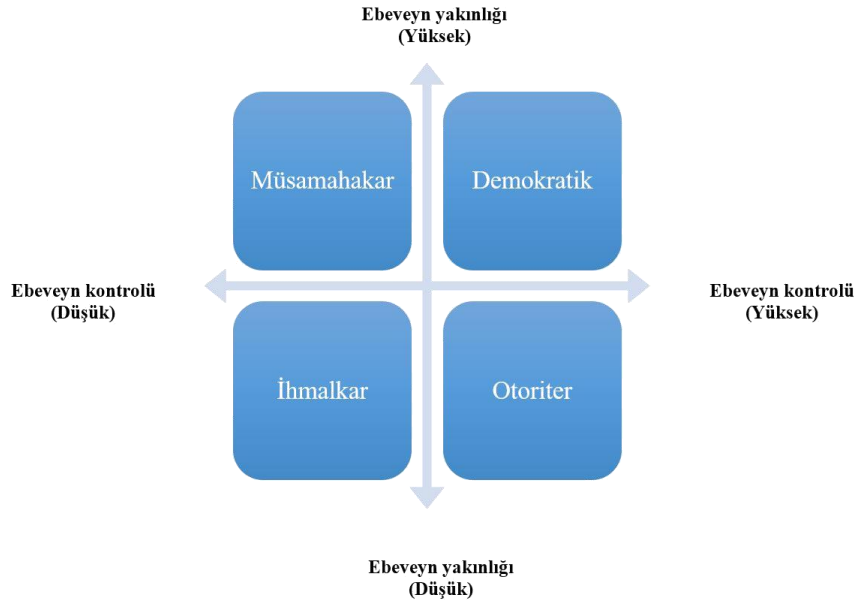
1. Çevrimiçi kaygılılar/evhamlılar (the online worriers): İnternetin olumlu yönlerini bilmelerine rağmen internetin ailenin (ebeveynlerin ve çocukların) üzerindeki olumsuz etkisiyle daha çok ilgilenen ebeveynleri ifade etmektedir.
2. İnancını yitirmişler (the disenchanted): İnternetin olumsuz sonuçları konusunda endişe duyarken eğitsel değeri olabileceği konusunda da ikna olmayan ebeveynleri ifade etmektedir.
3. Hevesliler (the gung ho): İnternetin olumsuz etkilerine yönelik iddiaları reddeden ve oldukça olumlu düşünen çevrimiçi ebeveynleri ifade etmektedir.

İnancını yitirmiş ve hevesli ebeveynler aynı zamanda kendileri de internet kullanıcılarıdır ve çevrimiçi kaygılı ebeveynlere göre internet kullanımında daha ılımlı oldukları söylenebilir. Çevrimiçi kaygılı ve hevesli ebeveynler internet kullanımı konusunda zıt tutumlara sahip gibi görünmekle birlikte çevrimiçi dünyanın eğitsel olanaklara sahip oldukları konusunda ortak düşünceye sahiptirler. Yalnızca çevrimiçi kaygılı ebeveynler çevrimiçi ortamın çocuklar için riskli olduğu konusunda ısrarcı

düşünmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan araştırmada çevrimiçi kaygılı ebeveynlerin %40, inancını yitirmişlerin %16, hevesli ebeveynlerin ise %43 orana sahip olduğu belirtilmektedir (Turow ve Nir, 2000, s. 14).

Baumrind (1971), ailelerin çocuklarına yönelik yaklaşımlarını/tutumlarını yönelik üç aile stili altında sınıflandırmıştır. Bunlar demokratik (authoritative), otoriter (authoritarian), müsamahakâr (permissive) olarak adlandırılmaktadır. Alanyazında aile türleriyle ilgili yapılan çalışmalara bağlı olarak dördüncü bir stil (ihmalkâr-neglectful) daha eklenmiştir. Alanyazında genel bir sınıflandırma ile tanımlanan bu aile türlerinin, dijital teknolojilerin ve internetin yaygınlaşmasıyla dijital ortamdaki aile davranışlarını açıklamada yetersiz kaldığı belirtilmektedir (Eastin, Greenberg ve Hofschire, 2006, s. 486). Aileler, teknolojik araç kullanımının yaygın olduğu bu dijital dünyada çocuklarının teknoloji (internet) kullanımlarına karşı benimsedikleri tutumlar açısından ele alınmış ve sınıflandırılmıştır. Bu doğrultuda aile türleri günümüz teknolojileri bağlamında araştırılmaya başlanmış ve “Aile İnternet Tutumu Ölçeği” geliştirilmiştir (Valcke vd., 2010). İlgili ölçek kullanılarak yapılan araştırma sonucunda ebeveynin cinsiyeti, eğitim durumu ve yaşı kontrol edildiğinde ebeveynlerin internet kullanım stillerinin farklılaştığı; internet kullanım stillerinin ebeveynlerin internet kullanımları ve internete yönelik tutumları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bunun yanında, ebeveynlerin en çok demokratik tutumu benimsedikleri belirtilmektedir (Valcke vd., 2010, s. 460). Bir başka araştırmada 13-16 yaşlarındaki çocukların ebeveynlerinin baskın olarak demokratik ve otoriter ebeveynlik stilini benimsedikleri rapor edilmiştir. Erkek çocuklar ebeveynlerinin müsamahakâr ya da ihmalkâr stili, kız çocuklar ise demokratik ve otoriter stilleri benimsediklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında çocuğun internet kullanım süresi, cinsiyeti ve ebeveynlerin eğitim düzeylerinin ebeveynlik stilleri ile ilişkili olduğu ve demokratik ebeveynlerin eğitim düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur (Chou ve Lee, 2017).

Şekil 1.1'de görülen ebeveynlerin internet kullanım stillerine ilişkin sınıflandırma, genel aile sınıflandırması olarak alanyazında yer almakla birlikte bu çalışmada internet kullanımı açısından ele alınmıştır. Ebeveynlerin internet kullanım stillerinin ebeveyn kontrolü (parental control) ve ebeveyn yakınlığı (parental warmth) olmak üzere iki ana

Şekil 1.1. Ebeveynlerin internet kullanım stilleri

boyutu talepkârlığı; ebeveyn yakınlığı ise çocuğun gereksinim ve taleplerini karşılamaya yönelik destekleyici ve kabullenici olmayı ifade etmektedir (Eastin vd., 2006, s. 487). Yakınlığı ve kontrolü yüksek ebeveynler demokratik; yakınlığı yüksek-kontrolü düşük ebeveynler müsamahakâr; kontrolü yüksek-yakınlığı düşük ebeveynler otoriter; yakınlığı ve kontrolü düşük ebeveynler ihmalkâr olarak nitelendirilmektedir. Internet Parenting Style ölçeği, Ayas ve Horzum (2013) tarafından “Aile İnternet Tutumu Ölçeği” olarak uyarlanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin aile internet tutumlarının belirlendiği uyarılama çalışmasında aile internet tutumunda cinsiyet, öğrenim görülen sınıf ve internet kullanım becerisinin anlamlı değişkenler olduğu; ailelerin en çok ihmalkâr aile tutumunu benimsediği sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında, ebeveynlerin çocuğa karşı tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik yapılan internet kullanım stilleri araştırmalarının yanında, çocukların internet kullanımına yönelik izledikleri stratejilerin de incelendiği görülmektedir.

1.4. Ebeveyn Arabuluculuğu

Ebeveynlerin dijital medya kullanımında ele alınan değişkenlerden biri çocukların internet kullanımına yönelik izledikleri stratejilerdir. Dijital medya kullanım stilleri ebeveynleri, çocuğa karşı tutum ve davranışlarına yönelik sınıflandırmayı amaçlarken; dijital medya kullanım stratejileri çocuğun medyayı kullanmasına ilişkin

olarak belirlenen çeşitli teknikleri tanımlamaktadır. Ebeveynler, evde dijital medya araçlarının kullanımına ilişkin çeşitli stratejileri işe koşturmaktadır. Alanyazında arabuluculuk (mediation) olarak yer bulan bu stratejiler, ekran karşısında geçirilen zamana yönelik kurallar ve kısıtlamalar gibi düzenlemeleri ifade etmektedir. Ebeveynlerin arabuluculuk yapmalarının amacı, çocuğun dijital medya kullanımı sırasında karşılaştığı potansiyel olumsuz etkileri, bir başka deyişle riskleri azaltmaktır (Blum-Ross ve Livingstone, 2016). Çünkü çocukların riskli çevrimiçi etkinliklerinde ebeveynlerin etkisinin, akran etkisinden daha fazla olduğu; bu nedenle ebeveyn arabuluculuğunun önemli olduğu belirtilmektedir (Soh, Chew, Koay ve Ang, 2018).

Arabuluculuk, aile içinde iletişim ve etkileşimi gerektirmektedir. Dijital medya kullanımında ebeveyn ve çocuk arasında yaşanan iletişim süreci, çocuğun toplumda sosyalleşmesine de katkıda bulunmaktadır (Clark, 2011, s. 325). Başka bir ifadeyle ebeveyn arabuluculuğu, ebeveyn ve çocuk arasında gerçekleşen iletişim süreci ile işe koşulmaktadır. Ebeveyn arabuluculuğunun önceden oluşturulmuş katı kurallar ve stratejiler yerine ebeveyn ve çocuğu arasındaki günlük etkileşimlerden doğan dinamik bir süreç olduğu belirtilmektedir (Symons, Ponnet, Walrave, Heirman, 2017).

Ebeveyn arabuluculuğu, medyanın çocukların yaşamındaki olumsuz etkilerini indirmek amacıyla farklı iletişim stratejilerini kullanarak ebeveynlerin arabuluculuk yapmalarını ifade etmektedir (Clark, 2011, s. 325). Ebeveyn arabuluculuğu, çocuğun internet kullandığı sırada karşılaştığı riskleri azaltmak ve yararları artırmak amacıyla yapılan düzenleyici stratejileri içermektedir (Kirwil, 2009, s. 395). Genel olarak ebeveyn arabuluculuğu, çocuğun internet kullanımına yönelik denetimleri, düzenlemeleri ve kısıtlamaları içeren bir iletişim sürecidir.

Dijital medya araçlarının kullanımında ebeveyn arabuluculuğu konusundaki ilk çalışmalar televizyon üzerinde yoğunlaşmaktadır. Televizyon temelinde arabuluculuk üç türde tanımlanmaktadır (Valkenburg, Krcmar, Peeters ve Marseille, 1999, s. 53):

1. Aktif/Yol gösterici arabuluculuk (active/instructive mediation): İzlediği/okuduğu/dinlediği medya içeriği ya da kullandığı medya aracı hakkında çocukla konuşmayı ifade etmektedir. Olumlu/yol gösterici ve olumsuz/eleştirel türünde arabuluculuğu içerir.
2. Kural temelli/Kısıtlayıcı arabuluculuk (Rule making/restrictive mediation): Aracın kullanımı konusunda kısıtlamalara yönelik kuralları ve zamana, yere

veya içeriğe yönelik kısıtlamaları içerir. Şiddet ya da cinsellik gibi içerikler kısıtlama kapsamına alınabilir.

3. Birlikte izleme (co-viewing): Aile, çocuk ile aynı ortamda bulunarak birlikte izlemektedir. Çocuk televizyon izlerken ailenin de yanında bulunmasını; ancak içerik ya da olası etkileri hakkında yorum yapmadan deneyimi paylaşmasını ifade eder.

Televizyon, özellikleri bakımından internete yakın bir araç olduğu için televizyon izleme konusunda aile içinde oluşturulan kurallar, internet kuralları ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle televizyon arabuluculuğu konusundaki alanyazın ile internet kullanımında ebeveyn arabuluculuğu alanyazını benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte televizyon ve internet kullanımı bazı noktalarda birbirlerinden ayrılmaktadır. Örneğin internet kullanımı bazı temel becerileri gerektirmekte, televizyon izlemek ise herhangi bir beceri gerektirmemektedir (Wang, Bianchi ve Raley, 2005, s. 1251). Televizyon içeriği, aile bireyleri tarafından evde aynı anda izlenebilmektedir. Bu noktadan hareketle televizyon izlemenin aile içinde birlikte yapılan ve paylaşılan bir etkinlik olduğu söylenebilir. Televizyona kıyasla internet kullanımını paylaşılabılır bir etkinlik olarak nitelendirmek zordur (Livingstone ve Helsper, 2008, s. 583). Ekran boyutu, oturma pozisyonu, fareye ve klavyeye bağlı olma, internet kullanımının başlı başına değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bunun yanında ailelerin televizyon konusunda çocuklarına internete kıyasla daha denetimli davranmakla birlikte, çocuklarının internet kullanımı konusunda daha fazla endişe duyduğu belirtilmektedir (Livingstone ve Das, 2010, s. 10).

Çocukların internet kullanımında ebeveyn arabuluculuğu farklı türlerde incelenmektedir. Eastin vd. (2006, s. 486) üç ebeveyn arabuluculuğundan söz etmektedir. Bunlar: 1) Gerçek (factual) 2) Değerlendirmeci (evaluative) 3) Kısıtlayıcı (restrictive) arabuluculuktur. Lwin, Stanaland ve Miyazaki (2008, s. 208) ebeveyn arabuluculuğu için aktif ve düzenlenmiş temel boyutlarından elde edilen dört strateji türü tanımlamıştır. Bunlar kısıtlayıcı, yol gösterici, seçici ve ihmalkâr arabuluculuktur. Kısıtlayıcı arabuluculuk aktif boyutu düşük, düzenlenmiş boyutu yüksek arabuluculuktur. Yol gösterici arabuluculuk aktif boyutu yüksek, düzenlenmiş boyutu düşük arabuluculuktur. Seçici arabuluculukta aktif ve düzenlenmiş arabuluculuk birlikte yüksek düzeyde kullanılmaktadır. İhmalkâr arabuluculukta denetimsiz bir yaklaşım izlenmekle birlikte, müdahale gerektiren herhangi bir arabuluculuktan söz

edilmemektedir. Livingstone ve Helsper (2008, s. 589)' a göre ise dört tür arabuluculuk vardır. Bunlar; aktif birlikte kullanma, etkileşim ve kısıtlamalar, teknik kısıtlamalar ve izlemedir. Daha ayrıntılı bir yaklaşımla Kirwil (2009, s. 398), sosyal birlikte kullanma, zaman kısıtlama, web site kısıtlama, teknik kısıtlama ve kısıtlamasız kural temelli olmak üzere beş tür ebeveyn arabuluculuğundan söz etmektedir.

Başka bir çalışmada ebeveyn arabuluculuğunun dört boyutu tanımlanmıştır (Hasebrink, Görzig, Haddon, Kalmus ve Livingstone, 2011, s. 11):

1. Aktif arabuluculuk (active mediation): Belirli medya etkinlikleri hakkında çocukla konuşmayı ve bu etkinlikleri onunla paylaşmayı ifade etmektedir. Çocuğun internetteki güvenliği konusunda aktif arabuluculuk; çocuğa internette güvenlik konusunda rehberlik yapmayı, sorun yaşaması durumunda yardımcı olmayı ya da sorun yaratacak bir durumla karşılaştığında neler yapabileceğini ona anlatmayı içerir.
2. Kısıtlayıcı arabuluculuk (restrictive mediation): Çocukların neler yapabilecekleri ya da yapamayacakları konusunda kurallar koymayı içermektedir.
3. İzleme (monitoring): Çocuğun ne yaptığını görmek için bilgisayarını, sosyal ağlarda profillerini, e-postalarının ya da kullandıkları anlık mesajlaşma yazılımlarının içeriğini kontrol etmeyi içermektedir.
4. Teknik arabuluculuk (technical mediation): İstenmeyen kullanımı kısıtlamak amacıyla belirli yazılımları kurmayı içerir.

Ebeveyn arabuluculuğunun belirtilen dört boyutuna ek olarak bir boyut daha tanımlanmıştır. Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudron ve Lagae (2015, s. 4), Avrupa Birliği Çevrimiçi Çocuklar Platformu (EU Kids Online)'nun 9-16 yaşlarındaki çocukların ebeveynlerinin kullandıkları arabuluculuk stratejilerini aktif arabuluculuk, güvenlik arabuluculuğu, kısıtlamalar, teknik arabuluculuk ve izleme olmak üzere beş başlıkta incelediğini belirtmektedir. Aktif arabuluculuk, çevrimiçi yapılan etkinlikleri paylaşma (birlikte yapma) ve bu etkinlikler hakkında tartışmaya yönelik stratejileri ifade etmektedir. Güvenli arabuluculuk, çocukların internette karşılaştığı çevrimiçi riskler konusunda onlara öneriler verme ve rehberlik yapma stratejilerini içermektedir. Kısıtlamalar, çocuğun dijital medya araçlarını kullanmasına yönelik kurallar koyma ya da yasaklar getirmeye yönelik etkinliklerdir. Teknik arabuluculuk, bilgisayar ve internet kullanımında filtreleme yazılımlarının ve ebeveyn denetimlerinin etkin olarak

kullanılmasını ifade etmektedir. İzleme stratejileri ise çocuğun bilgisayarını, sosyal medya hesaplarını ya da telefonunu kullanım sonrasında kontrol etmeye yönelik stratejilerdir.

Blum-Ross ve Livingstone (2016, s. 10), ebeveynlerin arabuluculuk yaklaşımlarını kolaylaştırıcı ve kısıtlayan olmak üzere iki temel arabuluculuk türüyle açıklamaktadır. Ebeveynler çocuklarının internet kullanımına yönelik kolaylaştırma ya da kısıtlamaya yönelik sosyal ya da teknik stratejiler benimsemektedir. Kolaylaştırıcı arabuluculuğun daha geniş bir çerçeve sunduğu ve aktif, güvenlik, teknik ve izleme arabuluculuk türlerini kapsadığı belirtilmektedir (Livingstone vd., 2017, s. 98). Aktif arabuluculuk; çevrimiçi oyun oynarken, uygulama indirirken çocuğa eşlik etme; çocuğu arkadaş olarak ekleme ya da takip etme gibi stratejileri ifade etmektedir. Aktif arabuluculukta ebeveyn ile çocuk diyalog halindedir. İzlemeye yönelik arabuluculukta ebeveyn çocuğun dijital etkinliklerinin yanında fiziksel etkinliklerini de takip eder. Örneğin “iPhone’umu Bul” uygulaması aracılığıyla ebeveyn, çocuğu izleyerek fiziksel konumunu bilir. Kural koymaya yönelik arabuluculuk, ödev yaparken ya da yemek yerken dijital araçların ya da belli bir uygulamanın kullanımını kısıtlamak gibi stratejileri içermektedir. Ebeveyn kontrolleri ise çeşitli filtreleme yazılımları kullanarak çocuğun internet erişimini kısıtlamak gibi stratejileri ifade etmektedir. Ebeveyn arabuluculuğu stratejileri ayrı ayrı incelenmekle birlikte birbirleriyle kesişmektedir (Blum-Ross ve Livingstone, 2016, s. 11). Örneğin çocuğu Instagram’da takip etmek aktif arabuluculuğu (birlikte kullanım) ve izlemeyi birlikte içermektedir. Ek olarak, ebeveynlerin arabuluculuk tercihleri de keskin sınırlarla ayrılmamaktadır. Kolaylaştırıcı ve kısıtlayıcı arabuluculuk birbirinden bağımsız olmakla birlikte ebeveynler çeşitli durumlarda yalnızca birini ya da her ikisini benimsemeyi tercih etmektedir (Livingstone vd., 2017, s. 98). Dolayısıyla ebeveyn arabuluculuğu stratejilerini kesin hatlarla birbirlerinden ayırmak her zaman mümkün olmamaktadır.

Televizyona yönelik ortaya çıkan ebeveyn arabuluculuğu yaklaşımı zamanla dijital medya araçlarının ve internetin kullanımına yönelik farklı türlerde ele alınmıştır. Farklı araştırmalarda belirtilen sınıflandırmalar Tablo 1.1’de görülmektedir.

Tablo 1.1. Ebeveyn arabuluculuğuna ilişkin sınıflandırmalar

Çalışma	Arabuluculuk Sınıflandırmaları
Valkenburg vd. (1999)	• Aktif (Yol gösterici) • Kısıtlayıcı (Kural temelli) • Birlikte izleme
Eastin, Greenberg ve Hofschire (2006)	• Gerçek • Değerlendirmeci • Kısıtlayıcı
Lwin vd. (2008)	• Aktif • Düzenlenmiş
Livingstone ve Helsper (2008)	• Aktif birlikte kullanma • Etkileşim ve kısıtlamalar • Teknik kısıtlamalar • İzleme
Kirwil (2009)	• Teknik kısıtlayıcı • Sosyal birlikte kullanma • Zaman kısıtlayıcı • Web site kısıtlayıcı • Kısıtlamasız kural temelli
Hasebrink vd. (2011)	• Aktif • Kısıtlayıcı • İzleme • Teknik
Livingstone vd. (2015)	• Aktif • Güvenlik • Kısıtlamalı • Teknik • İzleme
Blum-Ross ve Livingstone (2016)	• Kolaylaştırıcı • Kısıtlayıcı

Alanyazındaki sınıflandırmalar incelendiğinde kolaylaştırıcı ve kısıtlayıcı olmak üzere iki tür temel arabuluculuktan söz etmek mümkündür. Kısıtlayıcı arabuluculuk kuralları ve kısıtlamaları, kolaylaştırıcı arabuluculuk ise yol göstericiliği ve rehber olmayı içermektedir. Kolaylaştırıcı arabuluculuk stratejileri aktif rehberliğe, güvenliğe, tekniğe ve izlemeye yönelik stratejileri kapsamaktadır. Bu bağlamda kapsamlı ve güncel bir çerçeve sunduğu için Livingstone vd. (2015) tarafından tanımlanan beş arabuluculuk türü araştırma kapsamında temel alınmıştır.

1.5. İlgili Araştırmalar

Dijital medya araçlarını kullanan ailelerle yapılan çalışmalarda ebeveynlerin ailedeki rolü ve eğitim düzeyi; çocukların cinsiyeti ve yaşları, aile gelir düzeyi, çocuk sayısı gibi değişkenlere odaklanılmaktadır (Blum Ross ve Livingstone, 2016; Turow ve Nir, 2000; Wang vd., 2005). Türkiye’de ebeveynlerin %72’den fazlası çocuklarının internette karşılaştıkları rahatsız edici durumlarda onlara yardımcı olabilecekleri konusunda kendilerine güvendiklerini belirtmektedir (Kaşıkçı vd., 2014, s. 239). Avrupa’da yapılan bir araştırma sonucunda bir ülkede ebeveyn arabuluculuğu stratejileri ne kadar kullanılırsa çocukların çevrimiçi ortamda karşılaştıkları risklerin o kadar azaldığı belirtilmektedir (Kirwil, 2009, s. 405). Brezilya’daki çocuklar ve ergenler için çevrimiçi fırsatlar ve risklerin dijital beceriler, yaş, cinsiyet ve ebeveyn arabuluculuğu açısından incelendiği bir çalışmada düşük düzeyde ebeveyn arabuluculuğuna maruz kalmanın yüksek düzeyde çevrimiçi risklerle ilişkili olduğu bulunmuştur (Cabello-Hutt, Cabello ve Claro, 2018). Kolaylaştırıcı arabuluculuk arttıkça çocukların karşılaştığı çevrimiçi riskler ve fırsatlar artarken, kısıtlayıcı ebeveynlik arttıkça fırsatlar ve riskler azalmaktadır (Livingstone vd., 2017, s. 99).

Eğitim ve gelir düzeyi yüksek aileler çocuklarının ekran karşısında geçirdikleri zaman konusunda daha endişeli olmaktadır (Pew, 2015, s. 71). Eğitim düzeyi yüksek olan aileler daha çok aktif arabuluculuk stratejilerini kullanırken; eğitim düzeyi düşük olan aileler kısıtlayıcı, izleyici ya da teknik arabuluculuğu kullanmaktadır (Hasebrink vd., 2011, s. 69). Birlikte kullanma ve aktif arabuluculuk ebeveynlerin eğitim düzeyi ile pozitif yönde ilişkilidir (Cabello-Hutt vd., 2018).

Ebeveyn arabuluculuğunda ebeveynlerin aile içindeki rollerine bağlı olarak yapılan çalışmalarda anne ve baba arasındaki farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Annelerin babalara göre daha korumacı olduğu ve sosyal ağlarda ebeveynliğe yönelik daha çok destek aradıkları ifade edilmektedir (Pew, 2015, s. 8). Başka bir çalışmada annelerin babalardan daha kısıtlayıcı davrandığı belirtilmektedir (Livingstone vd., 2017, s. 92). 0-8 yaş aralığındaki çocukların eğlence amacıyla teknoloji kullanımında annelere kıyasla babaların daha destekleyici davrandıkları belirtilmektedir (Chaudron, 2015, s. 3).

Kız çocuklarının daha çok ebeveyn arabuluculuğuna maruz kaldıkları belirtilmektedir (Livingstone ve Helsper, 2008). Kısıtlayıcı arabuluculuk ve siber mağduriyet arasındaki ilişki kızlarda pozitif iken; aktif arabuluculuk ve siber

mağduriyet arasındaki ilişki kızlarda negatiftir. Başka bir deyişle kızlar erkeklere kıyasla daha fazla kısıtlayıcı arabuluculuğa maruz kalmaktadır (Wright, 2017). Aktif ve kısıtlayıcı arabuluculuğun siber zorbalıkla negatif ilişkisi olduğu bulunmuştur (Ho, Chen ve Ng, 2017, s. 81). Bir başka deyişle ebeveynlerin aktif ve kısıtlayıcı arabuluculuk stratejilerini uygulamalarının çocuklarının siber zorbalığa uğramasını önlediği ifade edilebilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 13-17 yaş arasındaki gençlerin aileleriyle yapılan bir çalışmada ebeveynlerin çocuklarını izleme (monitoring) durumları araştırılmıştır (Anderson, 2016, s. 2). Araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin %61'i çocuklarının ziyaret ettiği web sitelerini kontrol etmekte; %39'u çocuklarının çevrimiçi aktiviteleri için ebeveyn kontrollerini kullanmakta; %16'sı cep telefonları aracılığıyla çocuklarının yerlerini tespit etmek için izleme uygulamalarını kullanmaktadır. 0-8 yaş arasındaki çocuklarla yapılan bir çalışmada, çocukların internet erişimlerinin ebeveynleri ya da yaşça büyük kardeşleri tarafından denetlendiği belirtilmektedir (Chaudron, 2015, s. 3). Avrupalı 9-16 yaşlarındaki çocuklarla yapılan çalışmada, çocukların yaklaşık %50'sinin ailelerinde izlemeli arabuluculuk olduğunu ifade ettikleri belirtilmektedir (Hasebrink vd., 2011, s. 12). Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi (EUKids Online) kapsamında yapılan çalışmaya göre, Türkiye'de ebeveynlerin %38'i kısıtlayıcı, %15'i ise aktif arabuluculuğu tercih etmektedir (Helsper, Kalmus, Hasebrink, Sagvari, de Haan, 2013, s. 29).

Valkenburg, Piotrowski, Hermanns ve Leeuw (2013) tarafından ebeveynlerin algılanan medya (televizyon programları, filmler, dijital oyunlar ve internet) arabuluculuğunu belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmiştir. Çalışmada; ergenlerin, ebeveynlerinin arabuluculuk durumları konusundaki algıları araştırılmıştır. Araştırmada aktif ve kısıtlayıcı arabuluculuğa odaklanılmış, birlikte izleme (co-view) diğer arabuluculuk türlerinden kesin olarak ayıramadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Sekiz maddeden oluşan ölçeğin geçerlik-güvenirlilik çalışmaları yapılmış ve ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveyn stillerinin ve internet bağlantısına sahip olmanın ebeveynlerin arabuluculuk stratejileri bağlamında incelendiği bir çalışma sonucunda ebeveyn stillerinin arabuluculuk stratejilerine anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur (Eastin vd., 2006, s. 486). Kısıtlayıcı arabuluculuk stratejilerinin en yaygın olarak demokratik ailelerde görüldüğü belirtilmektedir.

Ebeveyn arabuluculuğunda çocuğun ve ebeveynin dijital becerilerinin önem taşıdığı belirtilmektedir. Ebeveynin ve çocuğun dijital becerilerinin yüksek olması durumunda kolaylaştırıcı, düşük olması durumunda kısıtlayıcı arabuluculuk görülmektedir (Livingstone vd., 2017). Araştırma sonuçlarına göre çocukların ve ebeveynlerin yaşları küçüldükçe daha fazla kolaylaştırıcı arabuluculuk yapılmaktadır. (Livingstone vd., 2017, s. 91).

Ebeveynlerin tercih ettikleri arabuluculuk stratejilerinde kültürel yapının etkisi vardır (Piotrowski, 2017, Wright, 2017, s. 194). Ebeveynlerin izledikleri arabuluculuk stratejileri, farklı ülkelerde kültürel bağlamlara uygun olarak değişmektedir. Ebeveyn arabuluculuğunun kültür tarafından şekillendirildiği ve ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği belirtilmektedir (Livingstone vd., 2017, s. 99).

Ebeveynlerin çocuğa yönelik izleme stratejilerinin araştırıldığı bir çalışmada ebeveynlerin cinsiyeti ve eğitim düzeylerinin çocuğa yönelik izlemeyi etkilediği belirtilmektedir. Annelere kıyasla babalar, çocukların ziyaret ettiği web sitelerini kontrol etmeye daha eğilimlidir. Eğitim düzeyi düşük ebeveynler denetim amaçlı izleme yazılımları kurmaya daha çok eğilimlidir. Ebeveynlerin internet kullanımı ile denetim düzeyleri arasında anlamlı ilişki vardır (Wang vd., 2005, s. 1257).

Aile içi teknoloji kullanımını inceleyen çalışmalarda ebeveynlerden ve çocuklardan birlikte veri toplandığı ve toplanan verilerin karşılaştırıldığı araştırmaların bazılarında ebeveyn ve çocuğun aynı konuya ilişkin görüşlerinin farklılaştığı belirtilirken (Austin, 1993; Bryne ve Lee, 2011; Lenhart vd., 2011; Wang, Bianchi ve Raley, 2005), bazılarında görüşlerin farklılaşmadığı vurgulanmaktadır (Nelissen ve Van den Bulck, 2018). Ebeveynler ve çocuklarından veri toplanan bir araştırmada ebeveynler, daha çok aktif ve izlemeli arabuluculuk tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çocuklar (ergenler) ise ebeveynlerinin ifade ettiğinden daha fazla kısıtlayıcı arabuluculuk hissettiklerini belirtmektedir (Wisniewski, Xu, Rosson ve Carroll, 2017).

Ebeveynlerin gelir düzeyleri, eğitim düzeyleri ve ebeveynlerin internet kullanım stillerine göre arabuluculuklarının incelendiği bir araştırmada gelir ve eğitim düzeylerine göre farklı sonuçlara ulaşılmıştır (Livingstone vd., 2015). Araştırma sonucunda ebeveynlerin eğitim ve gelir düzeylerinin arabuluculuğu etkilediği; eğitimin gelir düzeyine göre daha fazla etkisinin olduğu belirtilmektedir.

Çocukların ebeveyn arabuluculuğuna ilişkin algıları yaşlarından etkilenmektedir (Peled, 2018). Ebeveyn arabuluculuğunun farklı yaş gruplarında değişkenlik gösterdiği

ve ergenlere kıyasla küçük çocukların arabuluculuk stratejilerini kabul etmeye daha eğilimli olduğu belirtilmektedir (Ho vd., 2017, s. 77). Ebeveyn arabuluculuğu ile ilgili çalışmalar çocukluktan ergenliğe kadar farklı yaş grupları ile çalışıldığını göstermektedir. Bunun yanında, çocuğun yaşı büyüdükçe ebeveyn arabuluculuğunun azaldığı (Hasebrink vd., 2011, s. 57) ve ebeveyn arabuluculuğunun 10-11 yaş grubunda en yüksek düzeyde görüldüğü belirtilmektedir (Hasebrink vd., 2009, s. 4). Bir başka çalışmada ebeveynler; çocukları 3-6 yaşları arasındayken arabuluculuk stratejilerini artırarak, 8 yaşlarındayken en üst düzeyde kullandıklarını, sonrasında da giderek azalttıklarını ifade etmişlerdir (Beyens, Valkenburg ve Piotrowski, 2018). 3-8 yaşlarındaki çocukların ebeveynlerinin arabuluculuğa ilişkin tutumlarının incelendiği araştırmada aktif arabuluculuğun kısıtlı arabuluculuktan daha çok kullanıldığı belirtilmiştir (Piotrowski, 2017).

Genel olarak, ebeveynlerin uyguladıkları arabuluculuk stratejileri ile çocukların karşılaştıkları çevrimiçi risklerin ilişkili olduğu belirtilmektedir (Cabello-Hutt vd., 2018; Kirwil, 2009; Livingstone vd., 2017). Ebeveynlerin eğitim düzeyi, benimsedikleri arabuluculuk stratejilerinde belirleyici olmaktadır (Cabello-Hutt vd., 2018; Hasebrink vd., 2011; Livingstone vd., 2015; Wang vd., 2005). Anneler ve babalar farklı arabuluculuk stratejileri tercih etmektedir (Blum-Ross ve Livingstone, 2016; Chaudron, 2015; Livingstone vd., 2017; Pew, 2015; Sütçü, 2017; Wang vd., 2005). Ebeveynler tarafından benimsenen arabuluculuk stratejileri, çocukların cinsiyetine göre farklılık göstermektedir (Blum-Ross ve Livingstone, 2016; Livingstone ve Helsper, 2008; Wright, 2017). Ebeveyn arabuluculuğu stratejilerinin siber zorbalık (Ho vd., 2017; Wright, 2017), ebeveyn stilleri (Eastin vd., 2006; Livingstone vd., 2015) ve dijital beceriler (Livingstone vd., 2017) ile ilişkisi bulunmaktadır. Ebeveynlerin gelir düzeyleri (Livingstone vd., 2015) arabuluculuk stratejilerini etkilemektedir. Çocukların yaşı (Beyens vd., 2018; Hasebrink vd., 2009; Hasebrink vd., 2011; Ho vd., 2017; Piotrowski, 2017) uygulanan arabuluculuk stratejisinde belirleyici olmaktadır. Bunların yanında ebeveynlerin ve çocuklar ile yapılan aile araştırmaları konusunda ebeveynlerin ve çocukların görüşlerinin farklılaştığı belirtilmektedir (Lenhart vd., 2011, s. 73; Turow ve Nir, 2000, s.26; Wisniewski vd., 2017).

Ebeveynlerin arabuluculuk tercihlerine ilişkin araştırmalarda ebeveynlerin eğitim düzeyleri (Cabello-Hutt vd., 2018; Hasebrink vd., 2011; Livingstone vd., 2015; Wang vd., 2005), ebeveynlerin cinsiyeti (Chaudron, 2015; Pew, 2015, Livingstone vd., 2017;

Wang vd., 2005), ebeveynlerin gelir düzeyleri (Livingstone vd., 2015), çocukların cinsiyeti (Livingstone ve Helsper, 2008; Wright, 2017), çocukların yaşı (Beyens vd., 2018; Hasebrink vd., 2009; Hasebrink vd., 2011; Ho vd., 2017; Piotrowski, 2017) değişkenlerinin incelendiği görülmektedir. Ebeveyn arabuluculuğu konusunda çocukların sayısı ve ailede kaçınıcı çocuk olduklarına yönelik araştırmalar sınırlıdır. Bu doğrultuda araştırma kapsamında çocukların yaşı, öğrenim düzeyi, cinsiyeti, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve ailenin gelir düzeyi değişkenlerinin yanında çocukların sayısı ve kaçınıcı çocuk oldukları da incelenmiştir.

Ebeveynler ile ilgili yapılan çalışmalarda sosyal istenirlik (social desirability) olasılığı (Fisher, 1993) nedeniyle ebeveynlerin görüşlerinin alınmasının var olan durumu yansıtmada yetersiz olabileceği düşünülmektedir. Ebeveyn arabuluculuğunun araştırıldığı ve ebeveynlerin görüşlerinin alındığı bir çalışmada çocukların bakış açısından ebeveyn arabuluculuğunun araştırılması önerilmektedir (Livingstone vd., 2017, s. 101). Alanyazın incelendiğinde ebeveynlerin araştırıldığı aile çalışmalarda çocukların görüşlerinin alınması yaygın bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Anderson, 2016; Hasebrink vd., 2011; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994).

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun ortaokul öğrencilerinin bakış açısıyla incelenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- a. Çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveynlerin benimsedikleri arabuluculuk stratejileri nasıldır?
- b. İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu;
 - i. çocuğun yaşına,
 - ii. çocuğun öğrenim düzeyine,
 - iii. çocuğun cinsiyetine,
 - iv. çocukların sayısına,
 - v. çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğuna,
 - vi. ebeveynlerin eğitim durumlarına,
 - vii. ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

1.7. Araştırmanın Önemi

İçinde bulunduğumuz yüzyılda çocuklar, interneti yoğun olarak kullanmaktadır. Çocukların internet kullanımı, onları çevrimiçi ortamda bekleyen fırsatlar ve riskler konusunda hazırlıklı olunmasını gerektirmektedir. Çocukların internet ortamında karşılaşılabileceği fırsatları artırmada ve riskleri azaltmada ebeveynlerin kritik rolü bulunmaktadır. Türkiye’de ailelerin internete yönelik tutumlarıyla ilgili çalışmaların eksikliği vurgulanmaktadır (Ayas ve Horzum, 2013, s. 47). Alanyazında ebeveynler ve teknoloji kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle teknoloji boyutuna odaklanılmakta; pedagoji boyutu geri planda kalmaktadır. Bu araştırma, ebeveynlerin teknoloji kullanımında pedagoji boyutuna odaklanması ve araştırma sorununun yanıtlanmasında kültürel bağlamda bir bakış sunacak olması yönüyle özgündür.

Bilgi ve İletişim Teknolojileri Gelişmişlik Endeksi göz önünde bulundurulduğunda ülkelerin sahip oldukları olanakların kültürel bağlamı etkilediği bir gerçektir. Ebeveynlerin izledikleri arabuluculuk stratejilerinde kültürel yapının önemi alanyazında vurgulanmaktadır (Livingstone vd., 2017, Piotrowski, 2017; Wright, 2017). Bu bağlamda ebeveyn arabuluculuğunun Türkiye özelinde incelenmesi ve kültürel yapıya ilişkin göstergeler sunması araştırmanın önemini yansıtmaktadır.

Çocukların internet kullanımı konusunda ebeveynler ile yapılan çalışmalar, daha çok Amerika ve Asya’da yapılmakla birlikte Avrupa ülkelerinde yapılacak çalışmalara gereksinim duyulduğu belirtilmektedir (Kirwil, 2009, s. 395). Ebeveyn arabuluculuğuna yönelik çalışmalarda ebeveynlerden görüş alınması yaygın bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında alanyazında çocuklarla yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu belirtilmektedir (Küçük, Aydemir, Yıldırım, Arpacık ve Gökteş, 2013). Bu çalışmada ebeveyn arabuluculuğuna yönelik çocukların görüşü alınmıştır. Eskişehir’de gerçekleştirilen bu çalışma ile ebeveynlerin arabuluculuk durumlarını betimlemeye yönelik “Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği” geliştirilmiştir. Bu ölçek ile ebeveynlerin benimsedikleri arabuluculuk stratejilerinin belirlenmesi ve bu araştırmanın sonuçlarının ülke düzeyinde yapılacak çalışmalara katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

İnternetin güvenli ve bilinçli kullanımı konusunda aile yaklaşımı önemli bir yere sahiptir. İçinde bulunduğumuz dijital dünyada, çocukların internet kullanımına yönelik düzenlemeler konusunda ailelerin bilgi sahibi olması önem taşımaktadır. Bu araştırmanın sonuçları, internetin güvenli kullanımı boyutunda düzenlenecek aile

eğitimlerine katkı sağlayabilecektir. Bunun yanında, bilişim teknolojisi rehber öğretmenleri ebeveynlere rehber olmada yol gösterebileceklerdir.

1.8. Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırmanın verileri Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği kullanılarak katılımcılardan toplanmıştır. Bu bağlamda araştırma katılımcıların öz bildirimine dayalı olarak elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırma katılımcıları Eskişehir’de 2018-2019 eğitim yılında öğrenim gören 5., 6., ve 7. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.

1.9.Tanımlar

Ebeveyn arabuluculuğu: Çocuğun internet kullandığı sırada karşılaştığı riskleri azaltmak ve yararları artırmak amacıyla yapılan düzenleyici stratejilerdir (Kirwil, 2009, s. 395).

Aktif arabuluculuk: Çevrimiçi yapılan etkinlikleri paylaşma (birlikte yapma) ve bu etkinlikler hakkında tartışmaya yönelik stratejilerdir. (Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudron ve Lagae, 2015, s. 4)

Teknik arabuluculuk: Bilgisayar ve internet kullanımında filtreleme yazılımlarının ve ebeveyn denetimlerinin aktif olarak kullanılmasına yönelik stratejilerdir. (Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudron ve Lagae, 2015, s. 4)

Kısıtlayıcı arabuluculuk: Çocuğun dijital medya araçlarını kullanmasına yönelik kurallar koyma ya da yasaklar getirmeye yönelik stratejilerdir. (Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudron ve Lagae, 2015, s. 4)

Güvenli arabuluculuk: Çocukların internette karşılaştığı çevrimiçi riskler konusunda onlara tavsiyeler verme ve rehberlik yapma stratejileridir. (Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudron ve Lagae, 2015, s. 4)

İzlemeli arabuluculuk: Çocuğun bilgisayarını, sosyal medya hesaplarını ya da telefonunu kullanım sonrasında kontrol etmeye yönelik stratejilerdir. (Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudron ve Lagae, 2015, s. 4)

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Çocukların internet kullanımlarına dayalı ebeveyn arabulucu durumlarını ortaokul öğrencilerinin bakış açısından incelemeyi amaçlayan bu çalışma tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modelindeki araştırmalarda bir evrenden alınan örneklem üzerinde çalışarak; evrenin tutumları, görüşleri ve eğilimleri ile ilgili nicel açıklamalara ulaşılmaktadır (Creswell, 2011, s. 376). Tarama modeli ile gerçekleştirilen araştırmaların amacı, evrenin araştırılan değişkenler açısından betimlenmesidir. Tarama çalışmaları boylamsal ve kesitsel çalışmalar olarak ikiye ayrılmaktadır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2011, s. 394). Boylamsal çalışmalarda farklı zamanlarda birden çok veri toplanmaktadır. Kesitsel çalışmalarda ise veri, tek seferde toplanmaktadır. Bu araştırma, seçilen örneklem üzerinden evrene ilişkin betimlemeler yapılması amaçlandığından tarama modelinde desenlenmiş olup tek seferde veri toplandığı için kesitsel bir tarama modeli özelliği taşımaktadır.

Araştırmada öncelikle alanyazın taraması yapılarak araştırmanın kuramsal çerçevesi ve bu doğrultuda değişkenler belirlenmiş; ölçme aracına yönelik madde havuzu oluşturulmuştur. Ardından ölçek geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu amaçla öncelikle demografik bilgi formu ve ölçekten oluşan veri toplama formu oluşturulmuş ve uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerinin ardından güncellenen ölçme aracı hedef kitleyi temsil eden katılımcılara uygulanmıştır. Pilot uygulama sonucunda hedef kitle tarafından anlaşılamayan ifadeler düzeltilmiş, ölçme aracının ortalama ne kadar sürede tamamlandığı belirlenmiştir. Pilot uygulamanın ardından aday ölçek açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirmek amacıyla farklı katılımcılara uygulanmıştır. Bir sonraki aşama olan uygulama aşamasında kurumsal yazışmalar ile uygulama izinleri alınmış ve ölçeğin dağıtımı sağlanarak veri toplanmıştır. Sonrasında ise toplanan verilerin analizi gerçekleştirilmiş ve bulgular raporlaştırılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, 2017-2018 yılında Eskişehir’de 5., 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Ebeveyn arabuluculuğu konusunda yapılan çalışmaların örnekleminde çocukluktan ergenliğe kadar geniş bir yaş aralığı

bulunmaktadır. Ebeveyn arabuluculuğunun 10-11 yaş grubunda en yüksek düzeyde görüldüğü (Hasebrink vd., 2009, s. 4) ve çocuğun yaşı büyüdükçe ebeveyn arabuluculuğunun azaldığı (Hasebrink vd., 2011, s. 57) dikkate alınarak ortaokul öğrencileri evren olarak belirlenmiştir. Okul yöneticileri ile yapılan görüşmelerde, 8. sınıf öğrencilerinin liselere hazırlık sürecinde yaşadıkları sınav kaygısı nedeniyle sağlıklı veri elde edilemeyeceği ve ilgili gruba anket uygulanmasına sıcak bakılmadığı belirtilmiştir. Bu doğrultuda, 8.sınıf öğrencileri evrene dâhil edilmemiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2016)'nın okullar ve diğer kurum verilerine göre Eskişehir ilinde ortaokul düzeyinde 109 devlet okulu bulunmaktadır. Eskişehir'de bulunan ortaokullarda öğrenim gören öğrenci sayısı 41695'tir. Bu evrenin tamamına ulaşma maddi kaynaklar, zaman ve ulaşılabilirlik konusunda güçlük oluşturacağından evreni temsil eden örneklem belirleme yoluna gidilmiştir. Eskişehir ilinde Tepebaşı ilçesinde 12 (Tepebaşı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015), Odunpazarı ilçesinde dokuz (Odunpazarı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2016) olmak üzere 21 eğitim bölgesi bulunmaktadır (Tablo 2.1).

Tablo 2.1. *Eskişehir ili eğitim bölgeleri*

Sayı	Odunpazarı	Tepebaşı
1.	Nasrettin Hoca Eğitim Bölgesi	Yunus Emre Eğitim Bölgesi
2.	Piri Reis Eğitim Bölgesi	Ertuğrulgazi Eğitim Bölgesi
3.	Malhatun Eğitim Bölgesi	Batıkent Eğitim Bölgesi
4.	Edebalı Eğitim Bölgesi	Şeyh Edebalı Fatih Eğitim Bölgesi
5.	Battalgazi Eğitim Bölgesi	Fatih Eğitim Bölgesi
6.	Ahmet Yesevi Eğitim Bölgesi	Bozdağlar Eğitim Bölgesi
7.	Sultanönü Eğitim Bölgesi	Uluönder Eğitim Bölgesi
8.	Yunus Emre Eğitim Bölgesi	Sakarya Eğitim Bölgesi
9.	Hızırbey Eğitim Bölgesi	Tepebaşı Özel Eğitim Bölgesi
10.		Tepebaşı Teknik Eğitim Bölgesi
11.		Şarhöyük Eğitim Bölgesi
12.		Cengiz Topel Eğitim Bölgesi
Toplam	9	12

Odunpazarı eğitim bölgelerinde bulunan ortaokul düzeyi öğrenci sayısı 20599 Tepebaşı eğitim bölgelerinde bulunan ortaokul düzeyi öğrenci sayısı ise 13668'dir. Tepebaşı ilçesinde yalnızca dört eğitim bölgesinde, Odunpazarı ilçesinde dokuz eğitim bölgesinde ortaokul düzeyinde okullar bulunmaktadır. Bu bağlamda Eskişehir ilinde toplam 13 okul bölgesini temsilen seçkisiz olarak belirlenen 13 okuldan veri

toplanmıştır. Eskişehir ili evrenini temsil eden bu eğitim bölgeleri nedeniyle tabakalı örnekleme, bu bölgelerin içindeki okullardan seçkisiz olarak belirlenen okullara ulaşılarak küme örnekleme yöntemi ile araştırmanın katılımcıları belirlenmiştir.

Ebeveyn arabuluculuğu ölçeği 13 ortaokuldan 416 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmaya ilişkin örneklem bilgileri Tablo 2.2’de yer almaktadır.

Tablo 2.2. *Araştırmanın örneklem bilgileri*

	<i>f</i>	%
Eğitim Bölgesi		
Battalgazi Eğitim Bölgesi	36	8.7
Malhatun Eğitim Bölgesi	37	8.9
Cengiz Topel Eğitim Bölgesi	36	8.7
Sakarya Eğitim Bölgesi	34	8.2
Edebalı Eğitim Bölgesi	29	7.0
Şarhöyük Eğitim Bölgesi	30	7.2
Piri Reis Eğitim Bölgesi	27	6.5
Nasrettin Hoca Eğitim Bölgesi	26	6.3
Hızırbey Eğitim Bölgesi	27	6.5
Ahmet Yesevi Eğitim Bölgesi	32	7.7
Tepebaşı Yunus Emre Eğitim Bölgesi	33	7.9
Sultanönü Eğitim Bölgesi	34	8.2
Odunpazarı Yunus Emre Eğitim Bölgesi	35	8.4
Toplam	416	100
Cinsiyet		
Kız	194	46.6
Erkek	222	53.4
Toplam	416	100
Yaş		
9	8	1.9
10	94	22.6
11	123	29.6
12	128	30.8
13	44	10.6
14	2	0.5
Belirtilmemiş	17	4.1
Toplam	416	100
Sınıf		
5. Sınıf	133	32.0
6. Sınıf	135	32.5
7. Sınıf	148	35.6
Toplam	416	100
Evdeki Çocuk Sayısı		
Tek Çocuk	58	13.9
2 Kardeş	215	51.7
3 Kardeş	104	25.0
4 Kardeş	20	4.8
5 Kardeş	6	1.4
6 Kardeş	1	0.2
16 Kardeş	1	0.2
Belirtilmemiş	11	2.6
Toplam	416	100

Tablo 2.2. (Devam) *Araştırmanın örneklem bilgileri*

Kaçıncı Çocuk		
1. Çocuk	201	48.3
2. Çocuk	150	36.1
3. Çocuk	40	9.6
4. Çocuk	15	3.6
5. Çocuk	2	0.5
6. Çocuk	1	0.2
8. Çocuk	1	0.2
İkiz	3	0.7
Belirtilmemiş	3	0.7
Toplam	416	100
Anne Eğitim Düzeyi		
Diploması yok	6	1.4
İlkokul	103	24.8
Ortaokul	87	20.9
Lise	113	27.2
Üniversite	68	16.3
Yüksek lisans/Doktora	16	3.8
Belirtilmemiş	23	5.5
Toplam	416	100
Baba Eğitim Düzeyi		
Diploması yok	3	0.7
İlkokul	58	13.9
Ortaokul	69	16.6
Lise	142	34.1
Üniversite	94	22.6
Yüksek lisans/Doktora	19	4.6
Belirtilmemiş	31	7.5
Toplam	416	100
Ailenin Gelir Düzeyi		
Düşük	18	4.32
Orta	334	80.28
Yüksek	41	9.85
Belirtilmemiş	23	5.55
Toplam	416	100
Kullanılan Teknolojiler		
Youtube	347	83.4
Instagram	197	47.4
Whatsapp	232	55.8
Facebook	116	27.9
Snapchat	69	16.6
Twitter	27	6.5
E-Posta	33	7.9
Tik Tok	13	3.1
Messenger	2	0.5
Google	1	0.2
Twitch	1	0.2

Araştırmanın katılımcılarının 194'ü kız, 222'si erkektir. Yaşları 9 ve 14 arasında değişmektedir. Katılımcıların tamamı 5, 6 ve 7.sınıf öğrencileridir. Çoğunluğu ($f=319$) iki ya da üç çocuklu ailede yaşamaktadır. Katılımcıların çoğu ($f=201$) ailede ilk çocuktur. Katılımcıların annelerinin en çok lise ($f=113$) ve ilkokul ($f=103$) mezunu olduğu belirtilmiştir. Baba eğitim düzeyleri ise en çok lise ($f=142$) ve üniversite ($f=194$)

düzeyindedir. 23 katılımcı (%5.5) aile gelir düzeyini belirtmemeyi tercih etmiştir. Katılımcıların aile gelir düzeylerinin en çok orta düzeyde ($f=334$) olduğu, bu sayıyı sırayla yüksek ($f=41$) ve düşük ($f=18$) gelir düzeyinde olanların izlediği görülmektedir. Katılımcıların belirtilen teknolojiler arasında en çok Youtube ($f=347$) kullanıcısı olduğu görülmektedir. Youtube'un ardından ikinci sırada Whatsapp ($f=232$), üçüncü sırada Instagram ($f=197$) ve dördüncü sırada Facebook ($f=116$), beşinci sırada Snapchat ($f=69$), altıncı sırada e-posta ($f=33$), yedinci sırada Twitter ($f=27$) kullanılmaktadır. Belirtilen teknolojiler arasından seçim yapmayan katılımcılar; Tik Tok ($f=13$), Messenger ($f=2$), Google ($f=1$) ve Twitch ($f=1$) kullandıklarını belirtmişlerdir.

2.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun incelendiği bu araştırmada temel veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği kullanılmıştır. Veri toplama aracının yönergesinde çocukların internet kullanırken anne ya da babalarının neler yaptığının belirlenmesinin amaçlandığı, tahmini yanıtlama süresinin 10-15 dakika arasında olduğu, araştırma kapsamında toplanan verilerin araştırmacı tarafından gizli tutulacağı belirtilmiştir. Veri toplama aracı, demografik bilgi formu ve ölçekten oluşmaktadır. Demografik bilgi formunda çocuğun yaşı, öğrenim düzeyi, cinsiyeti, kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerin eğitim ve gelir durumları, en çok kullanılan teknolojileri belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır (EK-6).

2.3.1. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeği

Araştırma kapsamında veri toplama aracının geliştirilmesinde DeVellis (2012, s. 73)'in ölçek geliştirme ilkeleri izlenmiştir. Şekil 2.1'de ölçek geliştirme ilkelerinin aşamaları görülmektedir. Ebeveyn arabuluculuğu göstergelerinin belirlenmesi amacıyla öncelikle kuramsal dayanağın oluşturulması ve incelenecek değişkenlerin belirlenmesi için alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması sonucunda kuramsal çerçeve olarak Livingstone vd. (2015, s. 4)'nin belirttiği arabuluculuk boyutları güncel ve kapsamlı oldukları için temel alınmıştır.

Şekil 2.1. Ölçek geliştirme ilkeleri (DeVellis, 2012)

Temel alınan yapıyı yansıtan, kapsam geçerliğini sağlayan maddeler yazılmıştır. Maddelerin odağını ve vurguyu netleştirmek amacıyla her bir boyutu yansıtacak yüklem belirlenmiş ve boyutların kendi içerisinde tutarlı olmaları sağlanmıştır. Boyutlara ilişkin yüklem ve örnek maddeler Tablo 2.3'te yer almaktadır.

Tablo 2.3. Başlangıçtaki madde havuzuna ilişkin örnekler

Boyutlar	Yüklemler	Örnek maddeler
Aktif arabuluculuk	Konuşmak, söz etmek, bulunmak, desteklemek	- Sosyal medya profilimi benimle birlikte oluşturur. - İnternette paylaştığım içerikler (yazı, fotoğraf, video vb.) hakkında benimle konuşur.
Güvenli arabuluculuk	Yardım etmek, anlatmak, açıklamak	- İnternette biri tarafından tehdit edildiğimde bana yardım eder.
Kısıtlayıcı arabuluculuk	Engellemek, kısıtlamak, kurallar koymak	- İnternet kullanım süremi kısıtlar.
Teknik arabuluculuk	Kullanmak, kısıtlamak, sınırlamak	- İnternette oyun oynamamı engelleyen bir program kullanır.
İzlemeli arabuluculuk	Kontrol etmek, izlemek, bilmek	- Bana gelen e-postaların içeriğini kontrol eder.

Kuramsal çerçevede belirtilen beş arabuluculuk boyutuna ilişkin örnek maddeler Tablo 2.3'te görülmektedir. Başlangıçta oluşturulan madde havuzunda beş boyut altında 39 madde bulunmaktadır.

Alanyazın taraması ile çocuğun yaşı, öğrenim düzeyi, cinsiyeti, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerin eğitim ve gelir durumları değişkenlerinin incelenmesine karar verilmiştir. Düşünceleri, inançları ve tutumları ölçen araçlarda yaygın biçimde kullanılan (DeVellis, 2012, s. 93) Likert ölçeği tercih edilmiştir. Likert ölçeğinde “Hiçbir zaman”, “Nadiren”, “Ara sıra”, “Çoğu zaman” ve “Her zaman” olmak üzere beşli değerlendirme kullanılmıştır. Katılımcılardan maddelerdeki ifadeleri anne ve babalarının hangi sıklıkta gerçekleştirdiğini düşünerek yanıtlamaları istenmiştir. Bu sıklıklar aşağıda belirtildiği gibi ifade edilmiştir:

- Hiçbir zaman: “Annem veya babam bunu hiçbir zaman yapmaz.”
- Nadiren: “Annem veya babam bunu nadiren yapar.”
- Ara sıra: “Annem veya babam bunu ara sıra yapar.”
- Çoğu zaman: “Annem veya babam bunu çoğu zaman yapar.”
- Her zaman: “Annem veya babam bunu her zaman yapar.”

Oluşturulan madde havuzundaki maddelerin içeriğine, ifade edilişine, gerekliliğine ve görünüşüne yönelik uzman görüşü alınmış ve amaca hizmet edecek geçerliği sağlayan maddelerin seçilmesine dikkat edilmiştir. Uzman görüşü alınmasına ilişkin bilgiler Tablo 2.4'te yer almaktadır.

Tablo 2.4. *Uzman görüşü çizelgesi*

	Uzman	Alanı	Tarih
1.	Arş. Gör.	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	20.06.2017
2.	Arş. Gör.	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	25.07.2017
3.	Arş. Gör.	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	15.08.2017
4.	Arş. Gör.	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	12.09.2017
5.	Öğretmen	Bilişim Teknolojileri	02.10.2017
6.	Öğretmen	Bilişim Teknolojileri	23.10.2017
7.	Dr. Öğr. Üyesi	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	02.11.2017
8.	Doç. Dr.	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	03.11.2017
9.	Prof. Dr.	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	01.11.2017
10.	Prof. Dr.	Ölçme ve Değerlendirme	02.11.2017
11.	Dr. Öğr. Üyesi	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	13.11.2017
12.	Öğretmen	Türk Dili ve Edebiyatı	18.11.2017

Tablo 2.4’te görüldüğü gibi oluşturulan madde havuzu için eğitim teknolojisi alanı uzmanlarından; ölçme ve değerlendirme, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, dilbilgisi alanı uzmanlarından görüş alınmıştır.

Uzman görüşlerinin ardından maddelere ilişkin ifadeler güncellenmiş ve kapsam geçerliğini artırmak amacıyla madde sayısı artırılmıştır. Bu doğrultuda 59 maddeden oluşan ölçme aracı pilot uygulama için hedef kitle ile benzer özelliklerde olan 34 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. 34 ortaokul öğrencisi, araştırmanın AFA, DFA ve uygulama aşaması katılımcılarından ayrı olarak seçilmiştir. Pilot uygulama katılımcılarının 21’i kız, 13’ü erkektir. Yaşları 9 ve 13 arasında değişmektedir. 14 katılımcı 5. sınıf, 20 katılımcı 6 sınıf öğrencisidir.

Pilot uygulama sonucunda hedef kitle tarafından anlaşılamayan ifadelerde aşağıda belirtilen değişiklikler yapılmıştır:

- Bilgi formunda yer alan “ebeveynlerinizin” sözcüğü “anne ya da babanızın” olarak değiştirilmiştir.
- Hedef kitle açısından anlaşılabilir olması amacıyla aday ölçekte bulunan “Web” sözcükleri “İnternet” sözcüğü ile değiştirilmiştir.
- Ailenin sosyoekonomik düzeyine ilişkin bilgi edinmek amacıyla sorulan “Anne mesleği” ve “Baba mesleği” sorularının sosyoekonomik durumu belirlemede yetersiz kaldığı görülmüş ve ilgili sorular çıkarılarak “Ailenin gelir durumu” sorusu eklenmiştir.
- “Benimle birlikte ortak şifre oluşturur.” maddesi ölçme aracından çıkarılmıştır.

Pilot uygulama ile ölçme aracının 10-15 dakikada tamamlandığı belirlenmiştir. Pilot uygulama sonrasında aktif arabuluculuk boyutunda 12, güvenli arabuluculuk boyutunda 12, izlemeli arabuluculuk boyutunda 13, teknik arabuluculuk boyutunda 11, kısıtlamalı arabuluculuk boyutunda 10 madde olmak üzere beş boyut ve 58 maddeden oluşan aday ölçek sırayla AFA ve DFA çalışmaları için farklı katılımcılara uygulanmıştır. Ardından, geliştirilen ebeveyn arabuluculuğu ölçeği örneklem olarak seçkisiz olarak belirlenen katılımcılara uygulanmış ve ilişkisel analizler yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliği hakkında bilgi veren alfa katsayısı hesaplanmıştır. Son olarak güvenirlik üzerinde etkisi olduğu bilinen madde sayısına yönelik düzenlemeler yapılarak ölçek uzunluğu en uygun şekline getirilmiştir.

2.3.2. Aday ölçeğin açımlayıcı faktör analizi aşaması

Açımlayıcı faktör analizi, bilinmeyen gizil değişkenlerle gözlenen değişkenler arasındaki bağlantıyı ortaya koymak amacıyla yapılmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). AFA yapılmadan önce aday ölçeğin faktör analizi için uygunluğu test edilmiştir. Bu doğrultuda veri setinin örneklem büyüklüğü, Bartlett's küresellik testi, çoklu doğrusallık açısından kontrol edilmesi önerilmektedir (Huck, 2012, s. 486).

AFA için en az 300 katılımcı gerektiği belirtilmektedir (Field, 2009, s.647; Tabachnick ve Fidell, 2012, s. 618). Örneklem büyüklüğü için KMO Testinin sonucunda elde edilen değer .50'nin altındaysa analize devam edilemeyeceği belirtilmektedir (Çokluk vd., 2012, s. 207). Bunun yanında KMO değerinin .50 ile .60 arasında olması “kötü”, .60 ile .70 arasında olması “zayıf”, .70 ile .80 arasında olması “orta”, .80 ile .90 arasında olması “iyi”, .90 ve üzerinde olması “mükemmel” bir örneklem büyüklüğüne ulaşıldığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Veri setine ait KMO örneklem büyüklüğü ve Bartlett's küresellik testi sonuçları Tablo 2.5'te yer almaktadır:

Tablo 2.5. KMO örneklem büyüklüğü ve Bartlett's küresellik testi sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uygunluğu Testi		.953
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	9306.513
	df	253
	p	.000

KMO testi sonucunda elde edilen .953 değeri sonucunda örneklem büyüklüğünün mükemmel olduğu söylenebilir. Verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini gösteren (Çokluk vd., 2010, s. 208) “Bartlett Küresellik Testi” sonucunun anlamlı çıkması durumunda verilerin faktör analizi için uygun olduğu belirtilmektedir (Pallant, 2010). “Bartlett Küresellik Testi” sonucuna göre verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği ve faktör analizinin bir başka sayıltısını karşıladığı söylenebilir.

Aday ölçeğin AFA aşaması için 975 öğrenciden veri toplanmıştır. Bilinçli olarak ya da farkında olmadan boş bırakıldığı veya sistematik olarak işaretlendiği için 109 veri analiz dışında tutulmuştur. Analize dâhil edilen 868 veriye ilişkin katılımcı bilgileri Tablo 2.6'da yer almaktadır.

Tablo 2.6. Aday ölçeğın AFA aşaması katılımcı bilgileri

	f	%
Eğitim Bölgesi		
Battalgazi Eğitim Bölgesi	73	8.4
Malhatun Eğitim Bölgesi	64	7.4
Cengiz Topel Eğitim Bölgesi	65	7.5
Sakarya Eğitim Bölgesi	71	8.2
Edebalı Eğitim Bölgesi	64	7.4
Şarhöyük Eğitim Bölgesi	70	8.1
Piri Reis Eğitim Bölgesi	62	7.1
Nasrettin Hoca Eğitim Bölgesi	70	8.1
Hızırbey Eğitim Bölgesi	67	7.7
Ahmet Yesevi Eğitim Bölgesi	37	4.3
Tepebaşı Yunus Emre Eğitim Bölgesi	72	8.3
Sultanönü Eğitim Bölgesi	72	8.3
Odunpazarı Yunus Emre Eğitim Bölgesi	81	9.3
Toplam	868	100
Cinsiyet		
Kız	471	54.3
Erkek	397	45.7
Toplam	868	100
Sınıf		
5. Sınıf	226	26
6. Sınıf	314	36.2
7. Sınıf	325	37.4
Toplam	868	100

Tablo 2.6’da 13 eğitim bölgesini temsilen 13 ortaokuldan toplanan verilerin dağılımı görülmektedir. Aday ölçeğın AFA aşaması katılımcılarının 471’i kız, 397’si erkektir. Katılımcıların tamamı 5., 6. ve 7.sınıf öğrencileridir.

Faktör çıkarım yöntemi olarak doğrulayıcı faktör analizi yapılacağı durumlarda da kullanılması tercih edilen Maximum Likelihood (Tabachnick ve Fidell, 2012, s. 638) seçilmiştir. Ortaya çıkan faktörler birbirleriyle ilişkili oldukları için (Field, 2009, s. 631; Tabachnick ve Fidell, 2012, s. 644) eğik döndürme yöntemlerinden en sık kullanılan (Pallant, 2010, s. 185) Direct Oblimin döndürme yöntemi tercih edilmiştir. Faktör sayısı belirlemede Kaiser Ölçütü dikkate alınarak madde özdeğeri alt sınırı 1 olarak belirlenmiştir. Madde faktör yükü .40, binişiklik sınırı .25 olarak belirlenmiştir. Dört

tanesi ters madde olmak üzere 58 madde ve beş boyuttan oluşan veri toplama aracına açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. AFA kapsamında öncelikle beş boyuttan oluşan kuramsal çerçeve dikkate alınarak ebeveyn arabuluculuğu yapısının beş boyuta uygun olup olmadığı incelenmiştir. Ancak beş boyuta zorlanan yapıda birden çok faktör altında yakın faktör yüklerine sahip maddelerin çok sayıda olması ve bu maddelerin çıkarılması sonucunda ortaya çıkan yapının yorumlanabilir olmaması nedeniyle dört boyuta uygunluk incelenmiştir. AFA sonucunda 23 madde ve dört faktörden oluşan, açıklanan varyansı %50.037 olan aday ölçek elde edilmiştir (Tablo 2.7).

Tablo 2.7. AFA sonucunda elde edilen aday ölçek formu

Faktörler ve Maddeler	Öz Değer	Açıklanan Varyans	Ortalama	Standart Sapma	Madde Toplam r	Faktör yükü
Faktör 1 – İzlemeli Arabuluculuk (α: 0.894)						
Madde 41			3.18	1.57	.681	.770
Madde 45 (Sosyal medya ortamındaki yazışmalarımı izler.)			2.74	1.52	.662	.745
Madde 51	9.438	38.917	2.99	1.64	.696	.631
Madde 48			3.56	1.52	.614	.568
Madde 31			3.42	1.54	.687	.474
Madde 44			2.94	1.62	.692	.466
Madde 37			3.13	1.50	.689	.463
Faktör 2 – Güvenli Arabuluculuk (α: 0.834)						
Madde 55 (İnternette karşılaşılabileceğim tehlikeler hakkında beni uyarır.)			4.11	1.30	.579	.841
Madde 53			3.99	1.40	.588	.730
Madde 33	1.662	4.888	4.12	1.29	.535	.663
Madde 38			3.84	1.44	.560	.529
Madde 24			3.68	1.48	.529	.445
Madde 16			3.59	1.39	.553	.416
Faktör 3– Aktif Arabuluculuk (α: 0.817)						
Madde 7			2.95	1.57	.568	.778
Madde 1 (İnternette paylaştığım yazılar hakkında benimle konuşur.)	1.21	3.188	2.79	1.46	.507	.679
Madde 22			2.94	1.55	.673	.516
Madde 34			3.25	1.52	.675	.463
Faktör 4– Teknik Arabuluculuk (α: 0.796)						
Madde 20 (Yaşıma uygun olmayan programları kullanmamı şifreyle engeller.)			2.73	1.68	.577	.676
Madde 25	1.13	3.044	2.61	1.63	.613	.649
Madde 46			2.15	1.47	.571	.639
Madde 5			2.85	1.75	.532	.516
Madde 11			2.02	1.42	.433	.510
Madde 56			2.24	1.61	.427	.492
Toplam (α: 0.933)		50.037	71.939	22.292		

Tablo 2.7’de görüldüğü gibi AFA sonucunda ebeveyn arabuluculuğunun izlemeli, güvenli, aktif ve teknik olmak üzere dört alt boyutu olduğu görülmüştür. Faktörlerin isimlendirilmesinde alanyazında Livingstone vd. (2015, s. 4)’nin belirttiği çerçeve dikkate alınmıştır. Elde edilen faktör yapısı başlangıçta temel alınan kuramsal çerçeve Livingstone vd. (2015, s. 4) ile büyük ölçüde uyumludur. Kuramsal çerçevede yer alan “Kısıtlanmalı arabuluculuk” faktörünü temsil eden maddeler, temel alınan faktör yükü olan .40 değerini sağlayamadığı ya da birden fazla faktörde yük oluşturdıkları için aday ölçekten çıkarılmıştır.

Sosyal bilimlerde gerçekleştirilen faktör analizlerinde açıklanan varyansın yüzde 40 ile 60 arasında olabileceği belirtilmektedir (Dunteman, 1989). Bunun yanında, açıklanabilen varyansın açıklanamayan varyanstan yüksek olması beklendiğinden en az yüzde 50 varyans açıklamayı amaçlamanın doğru bir yaklaşım olacağı ifade edilmektedir (Henson ve Roberts, 2006). Bu bağlamda ebeveyn arabuluculuğunu alanyazında kabul edilebilir aralıkta açıklayan ve yorumlanabilir bir aday ölçek formu elde edilmiştir. Bu doğrultuda bir sonraki aşama olan doğrulayıcı faktör analizi aşamasına geçilmiştir.

2.3.3. Aday ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi aşaması

Doğrulayıcı faktör analizi, açımlayıcı faktör analizi ile ulaşılan yapının test edilmesine olanak sağlamaktadır. DFA için veri toplama sürecinde AFA için veri toplanan 13 eğitim bölgesinden belirlenen 13 farklı okula gidilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi için gereken örneklem büyüklüğü, madde sayısının 5 ile 10 katı (Kass ve Tinsley, 1979) ya da en az 200 kişi (Tanaka, Panter, Winborne ve Huba, 1990) olması gerektiği alanyazında belirtilmektedir. Aday ölçeğin DFA aşaması için 13 eğitim bölgesini temsilen 13 ortaokuldan toplam 360 öğrenciden veri toplanmıştır. DFA aşaması katılımcılarına ilişkin bilgiler Tablo 2.8’de yer almaktadır.

Tablo 2.8. Aday ölçeğin DFA aşaması katılımcı bilgileri

	<i>f</i>	%
Eğitim Bölgesi		
Battalgazi Eğitim Bölgesi	28	7.8
Malhatun Eğitim Bölgesi	31	8.6
Cengiz Topel Eğitim Bölgesi	31	8.6
Sakarya Eğitim Bölgesi	28	7.8

Tablo 2.8. (Devam) *Aday ölçeğin DFA aşaması katılımcı bilgileri*

Edebalı Eğitim Bölgesi	24	6.7
Şarhöyük Eğitim Bölgesi	27	7.5
Piri Reis Eğitim Bölgesi	24	6.7
Nasrettin Hoca Eğitim Bölgesi	21	5.8
Hızırbey Eğitim Bölgesi	24	6.7
Ahmet Yesevi Eğitim Bölgesi	27	7.5
Tepebaşı Yunus Emre Eğitim Bölgesi	30	8.3
Sultanönü Eğitim Bölgesi	33	9.2
Odunpazarı Yunus Emre Eğitim Bölgesi	32	8.9
Toplam	360	100
Cinsiyet		
Kız	172	47.8
Erkek	186	51.7
Toplam	360	100
Sınıf		
5. Sınıf	115	31.9
6. Sınıf	119	33.1
7. Sınıf	126	35
Toplam	360	100

Tablo 2.8’de görüldüğü gibi Aday ölçeğin DFA aşaması katılımcılarının 172’si kız, 186’sı erkektir. Katılımcıların tamamı 5., 6. ve 7.sınıf öğrencileridir.

DFA’da modelin uygunluğunun test edilmesinde Chi-Square/degrees of freedom (χ^2/df), Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), Standardized Root Mean Square Residual (SRMR), Normed Fit Index (NFI), Non-normed Fit Index (NNFI) ve Comparative Fit Index (CFI) değerleri göz önünde bulundurulmuştur (Byrne, 2013; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). Aday ölçeğin DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri Tablo 2.9’da yer almaktadır.

Tablo 2.9. *Aday ölçeğin 360 kişilik veri seti ile yapılan DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri*

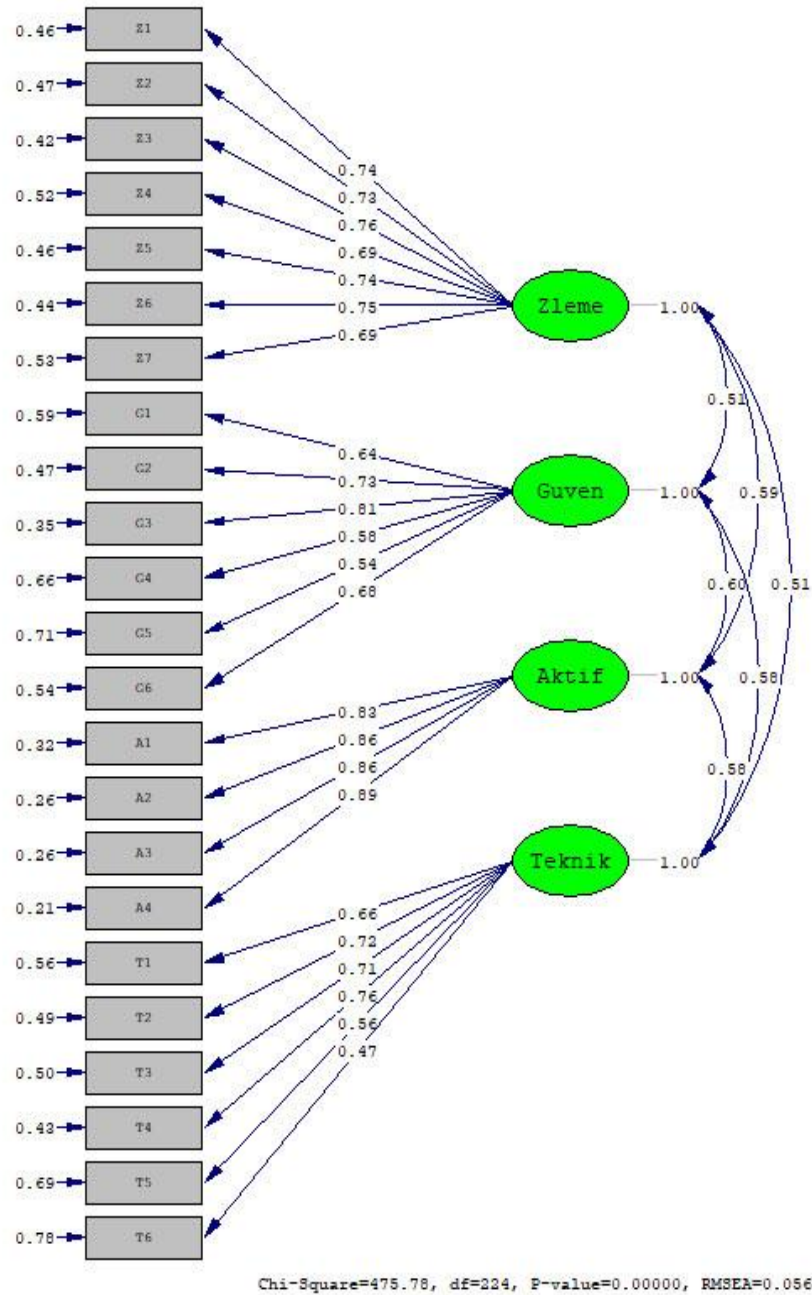
Uyum İndeksi	En İyi Uyum Değeri	Gözlenen Uyum Değeri	Kaynak	Uyum Değerine İlişkin Yorum
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2sd$	475.78>448	Schermelleh-Engel vd. (2003)	İyi uyum
p değeri	$.05 < p \leq 1.00$	0.000	Hoyle (1995)	Anlamlı
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2 / sd \leq 3$	$0 \leq 2.124 \leq 3$	Kline (2010)	İyi uyum
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .07$	0.056	Steiger (2007)	İyi uyum
SRMR	$0 \leq SRMR \leq .05$	0.048	Kenny (2010)	İyi uyum

Tablo 2.9. (Devam) Aday ölçeğın 360 kişilik veri seti ile yapılan DFA sonucunda elde edilen uyum değeri

NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	0.959	Kenny (2010)	İyi uyum
NNFI	$.95 \leq NNFI \leq 1.00$	0.975	Arbuckle (2007)	İyi uyum
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	0.978	Hu ve Bentler (1999)	İyi uyum

$\chi^2=475.78$; sd =224

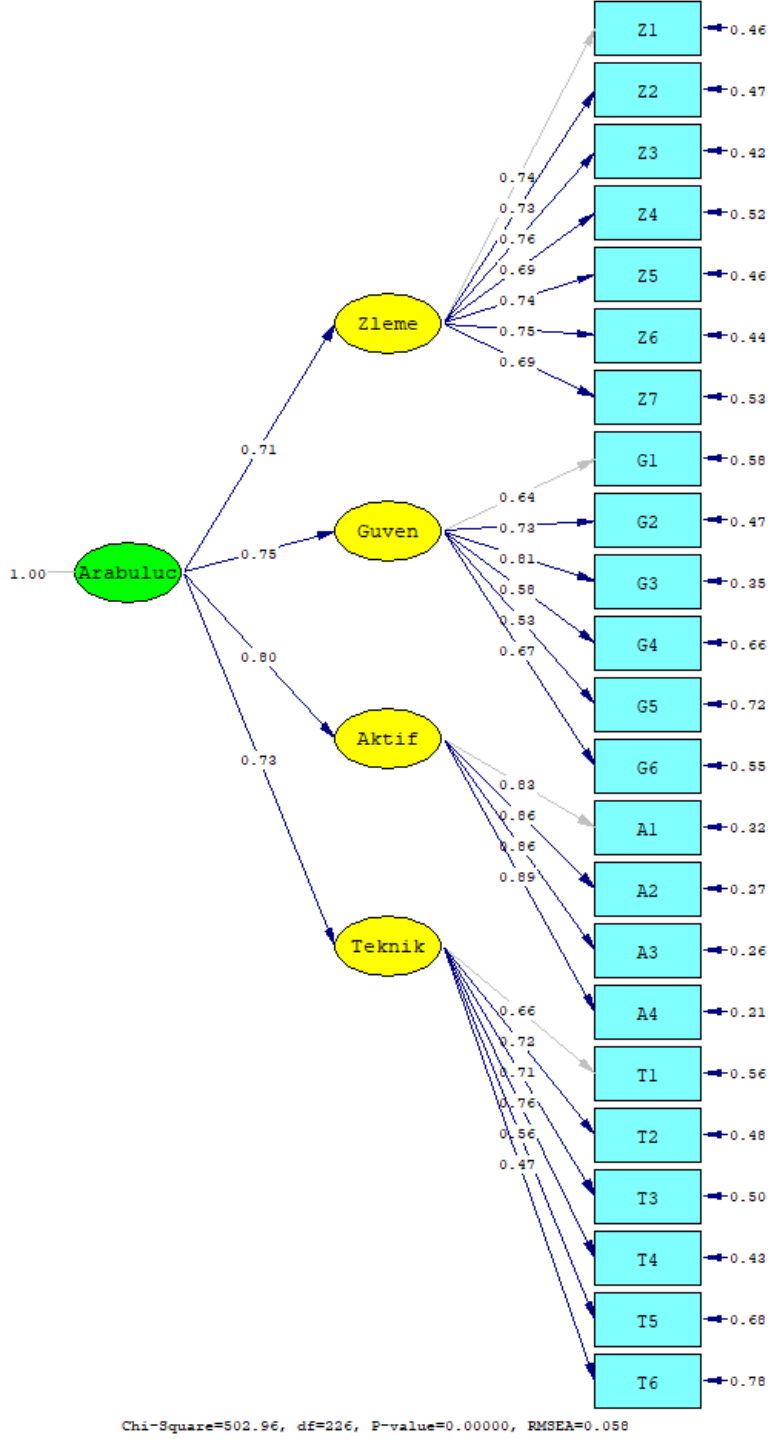
Tablo 2.9’da yer alan ölçeğın uyum değeri incelendiğinde bütün değeri alanyazında iyim uyum aralıklarında olduğu görülmektedir. Ölçeğe ait yapının modeli Şekil 2.2’de görülmektedir.

Şekil 2.2. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin DFA modeli

Şekil 2.2’de görüldüğü gibi ölçeğe ilişkin maddelerin ebeveyn arabuluculuğuna ilişkin dört alt boyutuna yönelik standartlaştırılmış faktör yükleri .47 ile .89 arasında değişmektedir ve t-değerleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Ebeveyn arabuluculuğu yapısının alt boyutlarla olan bağlantısı için ikinci düzey DFA modeli uygulanmıştır. İlgili model Şekil 2.3’te görülmektedir.

Şekil 2.3. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin ikinci düzey DFA modeli

Şekil 2.3'te ebeveyn arabuluculuğu yapısının en önemli bileşeninin aktif arabuluculuk ($\beta=0.80$; $p<.05$) olduğu görülmektedir. Aktif arabuluculuğu sırayla güvenli arabuluculuk ($\beta=0.75$; $p<.05$), teknik arabuluculuk ($\beta=0.73$; $p<.05$) ve izlemeli arabuluculuk ($\beta=0.71$; $p<.05$) takip etmektedir.

Ebeveynlerin arabuluculuk durumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen ebeveyn arabuluculuğu ölçeğine ilişkin yapılan doğrulayıcı faktör analizinin özeti Tablo 2.10'da yer almaktadır.

Tablo 2.10. Arabuluculuk ölçeği DFA özeti

Değişkenler	Ortalama	SD	Faktör Ortalamaları	SD	Alpha Güvenirliliği	Yapısal Güvenirlilik	Ortalama Açıklanan Varyans	Madde Yüklü	t değeri	Hata
<i>İzlemeli Arabuluculuk</i>										
Z1	2.93	1.41						.452	15.71	0.74
Z2	2.49	1.37						.467	15.40	0.73
Z3	2.27	1.46						.422	16.52	0.76
Z4	3.18	1.62	2.45	1.01	.88	0.88	0.52	.523	14.46	0.69
Z5	2.64	1.60						.452	15.65	0.74
Z6	2.65	1.55						.437	16.11	0.75
Z7	3.10	1.42						.523	14.28	0.69
<i>Güvenli Arabuluculuk</i>										
G1	4.34	1.09						.590	12.80	0.64
G2	4.07	1.32						.467	15.01	0.73
G3	4.03	1.30	3.83	0.93	.81	0.83	0.45	.343	17.36	0.81
G4	3.66	1.44						.663	11.39	0.58
G5	3.80	1.43						.708	10.26	0.54
G6	3.63	1.36						.537	13.67	0.68
<i>Aktif Arabuluculuk</i>										
A1	3.20	1.55						.311	18.85	0.83
A2	3.05	1.56						.260	19.97	0.86
A3	2.92	1.59	3.20	1.26	.91	0.87	0.63	.260	20.11	0.86
A4	3.07	1.61						.207	21.13	0.89
<i>Teknik Arabuluculuk</i>										
T1	3.13	1.71						.564	13.25	0.66
T2	2.61	1.61						.481	14.66	0.72
T3	2.28	1.52						.495	14.42	0.71
T4	2.85	1.69	2.73	1.16	.81	0.84	0.48	.422	15.78	0.76
T5	2.44	1.56						.686	10.76	0.56
T6	2.15	1.61						.779	8.69	0.47

n: 360; açıklanan varyans: %49,59

DFA sonucunda ölçek; izlemeli, güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. İzlemeli arabuluculuk boyutunda yedi, güvenli arabuluculuk boyutunda altı, aktif arabuluculuk boyutunda dört, teknik arabuluculuk boyutunda altı madde bulunmaktadır. Apha güvenirliği değerlerinin .81-.91, yapısal güvenirlik değerlerinin .83-.88 arasında değiştiği görülmektedir. Alpha ve yapısal güvenirliğin .70 değerinden büyük olması ölçeğin sonuçlarının güvenirliğini ifade etmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994). Özetle, ölçeğin geliştirilmesine yönelik yapılan analizler sonucunda 23 maddeden oluşan dört faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, ortaya çıkan yapının kabul edilebilir ve ölçümün güvenilir olduğunu göstermektedir.

2.3.4. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları

Geliştirilen ebeveyn arabuluculuk ölçeğinin geçerlik ve güvenirliğinin sağlanması amacıyla Şekil 2.4'te sıralanan geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır:

Kapsam Geçerliği	•Alanyazın taraması •Uzman görüşü
Yüz Görünüş Geçerliği	•Uzman görüşü
Yapı Geçerliği	•Açımlayıcı faktör analizi (AFA) •Doğrulamalı faktör analizi (DFA) •Diskriminant analizi
Güvenirlik	•İç tutarlılık katsayısı

Şekil 2.4. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları

Ölçeğin geçerliğini sağlamak amacıyla kapsam geçerliği, yüz görünüş geçerliği ve yapı geçerliğine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Çalışmada kuramsal çerçeveyi, değişkenleri ve madde havuzunu belirlemeye yönelik alanyazın taraması yapılmış ve ölçek formu oluşturulmuştur. Kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla kullanılan bir yöntemlerden biri uzman görüşünün alınmasıdır (Creswell, 2011, s.162; Huck, 2012, s. 82). Kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla oluşturulan ölçek formu, ilgili konuda çalışmaları bulunan eğitim teknolojisi alanı uzmanlarına sunulmuş ve görüşleri alınmıştır. Yüz görünüş geçerliğinin sağlanması için, farklı kurumlardan alan uzmanlarından, ölçme ve değerlendirme alanı uzmanından ve rehberlik ve psikolojik

danışmanlık alanı uzmanından görüş alınmıştır. Son olarak ölçekte kullanılan dilin uygunluğu açısından bir Türk Dili ve Edebiyatı uzmanından görüş alınmıştır. Araştırmanın yapı geçerliğini sağlamak amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Aynı zamanda ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin yapı geçerliği ayırt edici geçerlik (discriminant validity) ile incelenmiştir. Ayırt edici geçerlik için ölçeğe ilişkin yapının alt boyutları arasındaki korelasyonlar ve OAV değerlerinin karekökü yorumlanmaktadır (Yurdugül ve Alsancak Sırakaya, 2013, s. 399). Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin faktörleri arasındaki korelasyon ve OAV değerleri Karekökü Tablo 2.11’de görülmektedir.

Tablo 2.11. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinin faktörleri arasındaki korelasyon ve OAV değerleri karekökü*

Boyutlar	Sembol	Ortalama	SS	[1]	[2]	[3]	[4]
İzlemeli Arabuluculuk	[1]	2.45	1.01	[0.72]			
Güvenli Arabuluculuk	[2]	3.83	0.93	0.512	[0.67]		
Aktif Arabuluculuk	[3]	3.20	1.26	0.587	0.598	[0.79]	
Teknik Arabuluculuk	[4]	2.73	1.16	0.511	0.577	0.578	[0.68]

Tablo 2.11’e göre herhangi bir alt boyuttaki OAV’ın karekökünün o alt boyutun diğer alt boyutlar ile korelasyonu değerinden ve 0.50 değerinden küçük olmadığı için ayırt edici geçerliği sağladığı (Fornel ve Larcker, 1981) söylenebilir.

Ölçekten elde edilen verilerin güvenilirliği iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach’s Alpha katsayısı ile test edilmiştir. Cronbach’s Alpha, maddelerin alabileceği değer sayısının ikiden fazla olduğu durumlarda güvenilir sonuç veren ve .70 ve üzeri değerlerin ideal kabul edildiği bir iç tutarlılık ölçümüdür (Akbulut, 2010, s.80). AFA, DFA ve uygulama aşamalarında ölçeğin bütünü ve faktörler için hesaplanan iç tutarlılık katsayıları Tablo 2.12’de verilmiştir.

Tablo 2.12. Ölçeğe ilişkin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach’s Alpha α)

Faktör	AFA (n=868)	DFA (n=360)	Uygulama (n=416)
İzlemeli arabuluculuk	.894	.886	.884
Güvenli arabuluculuk	.834	.818	.826
Aktif arabuluculuk	.817	.918	.915
Teknik arabuluculuk	.796	.810	.846
Toplam	.933	.920	.928

* Korelasyon matrisinin köşegen değerleri (koyu yazılan değerler) OAV’ın karekökünü, köşegen dışı değerler alt boyutlar arasındaki korelasyon değerlerini göstermektedir.

Tablo 2.12’de görüldüğü gibi faktörlere ilişkin iç tutarlılık katsayıları AFA için .796 ve .894, DFA için .810 ve .918, uygulama için .826 ve .915 arasında değişmektedir. Cronbach’s Alpha değeri için .40’ın altı güvenilir değil, .40-.60 aralığı düşük derecede güvenilir, .60-.80 aralığı oldukça güvenilir, .80-1.00 aralığı yüksek derecede güvenilir olarak belirtilmektedir (Özdamar, 2004, s. 632). Bu bağlamda ölçümlerin geneline bakıldığında, faktörlerden birinin oldukça güvenilir (.796), diğerlerininse yüksek derecede güvenilir ölçüm değerlerine sahip oldukları söylenebilir. Ölçeğin bütününe ilişkin katsayılar ise .933, .920 ve .928 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda ölçümlerin güvenilir olduğu ve iç tutarlılık gösterdiği belirlenmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma gerçekleştirilmeden önce 24.04.2017 tarihinde Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan, 08.06.2017 tarihinde Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden araştırma izinleri alınmıştır. Veriler, okullarda iletişim kurulan idarecilerin tercihlerine bağlı olarak branş öğretmenleri ya da araştırmacı tarafından toplanmıştır. Araştırmanın verileri AFA, DFA ve uygulama verileri olmak üzere üç aşamada toplanmıştır. AFA ve DFA için farklı eğitim bölgelerinden seçkisiz olarak belirlenen örneklemeler ile çalışılmıştır. Analizler için 13 eğitim bölgesini temsilen 26 ortaokuldan veriler toplanmıştır. Bilinçli olarak ya da farkında olmadan boş bırakılan ya da sistematik olarak işaretlendiği belirlenen verilerin analiz dışında tutulması önerildiği (Huck 2012; Krosnick, 2000) için bu veriler analize dahil edilmemiştir. Araştırma katılımcılarının eğitim bölgelerine göre sayıları Tablo 2.13’te görülmektedir:

Tablo 2.13. Katılımcıların eğitim bölgelerine göre dağılımı

	AFA		DFA		Uygulama	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Eğitim Bölgesi						
Battalgazi Eğitim Bölgesi	73	8.4	28	7.8	36	8.7
Malhatun Eğitim Bölgesi	64	7.4	31	8.6	37	8.9
Cengiz Topel Eğitim Bölgesi	65	7.5	31	8.6	36	8.7
Sakarya Eğitim Bölgesi	71	8.2	28	7.8	34	8.2
Edebalı Eğitim Bölgesi	64	7.4	24	6.7	29	7.0
Şarhöyük Eğitim Bölgesi	70	8.1	27	7.5	30	7.2
Piri Reis Eğitim Bölgesi	62	7.1	24	6.7	27	6.5
Nasrettin Hoca Eğitim Bölgesi	70	8.1	21	5.8	26	6.3
Hızırbey Eğitim Bölgesi	67	7.7	24	6.7	27	6.5
Ahmet Yesevi Eğitim Bölgesi	37	4.3	27	7.5	32	7.7
Tepebaşı Yunus Emre Eğitim Bölgesi	72	8.3	30	8.3	33	7.9
Sultanönü Eğitim Bölgesi	72	8.3	33	9.2	34	8.2

Tablo 2.13. (Devam) Katılımcıların eğitim bölgelerine göre dağılımı

Odunpazarı Yunus Emre Eğitim Bölgesi	81	9.3	32	8.9	35	8.4
Toplam	868	100	360	100	416	100

Tablo 2.13'te görüldüğü gibi AFA için 868, doğrulayıcı faktör analizi için 360, uygulama için de 416 kişiye ait veri, analize dâhil edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın ölçek geliştirme sürecinde alanyazın taraması, madde havuzunun oluşturulması, uzman görüşlerinin alınması, pilot uygulamalar ve faktör analizi işlemleri takip edilmiştir. Araştırma sorularının yanıtlanması için kullanılan veri analizi yöntemleri Tablo 2.14'te sunulmuştur.

Tablo 2.14. Araştırma sorularını yanıtlamak için kullanılan veri analiz yöntemleri

Araştırma Sorusu	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi
Çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveynlerin benimsedikleri arabuluculuk stratejileri nasıldır?	Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği	Betimsel İstatistikler (% f, $\bar{x}$, SS)
İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?	Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)
İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu çocuğun öğrenim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?	Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)
İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?	Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği	Bağımsız Örneklem t Testi
İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu çocukların sayısına göre farklılık göstermekte midir?	Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)
İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre farklılık göstermekte midir?	Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)
İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu ebeveynlerin eğitim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?	Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)
İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?	Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu stratejilerinin belirlenmesi amacıyla alanyazın taraması ve faktör analizi çalışmaları yapılmıştır. Faktör analizi süreci iki basamaktan oluşmuş, ilk basamakta toplanan veriler üzerinde Açımlayıcı Faktör Analizi (Exploratory Factor Analysis - EFA) gerçekleştirilerek ölçeğin faktör yapısı ortaya çıkartılmıştır. İkinci basamakta ise farklı bir örnekleme Doğrulayıcı

Faktör Analizi (Confirmatory Factor Analysis - CFA) yapılarak bu yapı doğrulanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi için IBM SPSS Statistics 23, yapısal eşitlik modellemesi için ise LISREL 9 paket programlarından yararlanılmıştır.

Çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveynlerin benimsedikleri arabuluculuk stratejilerini belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen ebeveyn arabuluculuğu ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğin uygulandığı katılımcılara ait demografik bilgilerin sunumunda ve ölçek geneli ile faktörlerindeki durumun ortaya konmasında betimsel istatistiklerden (% , f , $\bar{x}$, SS) yararlanılmıştır.

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun çeşitli bağımsız değişkenler bağlamında değişkenlik gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla çıkarımsal istatistik tekniklerinden (bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi) yararlanılmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Aynı veri setinde, aynı grup üzerinde birden çok karşılaştırma yapıldığında, şans eseri anlamlı sonuç bulma olasılığını azaltmak amacıyla daha sıkı bir alfa düzeyi belirlenerek Bonferroni Uyarlaması gerçekleştirilir (Akbulut, 2010, s. 125). Bu bağlamda, analizler sırasında Tip 1 hatadan kaçınmak amacıyla Bonferroni uyarlaması yapılmış ve kabul edilen anlamlılık değeri (.05), yapılan test sonucuna bölünerek sonuçlar yorumlanmıştır.

Analizler yapılmadan önce veri seti tek değişkenli normal dağılım varsayımı için test edilmiştir. Bu doğrultuda her bir faktöre ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 2.15. Katılımcı yanıtlarının ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri

Faktörler	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
İzlemeli Arabuluculuk	2.72	1.17	.356	-.994
Güvenli Arabuluculuk	3.82	1.01	-.821	-.253
Aktif Arabuluculuk	3.02	1.42	-.021	-1.39
Teknik Arabuluculuk	2.51	1.22	.383	-1.069
Toplam	3.01	.95	.087	-1.025

Tablo 2.15 incelendiğinde faktörlere ilişkin çarpıklık değerlerinin -.821 ile .383 arasında, basıklık değerlerinin -1.39 ile -.253 arasında değiştiği görülmektedir. Yanıtların toplamına ilişkin çarpıklık değeri .087, basıklık değeri -1.025'tir. Alanyazında normal dağılım ön şartı için kabul edilebilir çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu belirtilmektedir (George ve Mallery, 2014, s.116). Bu doğrultuda veri seti, tek değişkenli normal dağılım şartını sağlamaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda toplanan verilere ilişkin istatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgulara ve bu bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir. Bulguların yorumlanmasında demografik bilgi formundan ve Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği'nden oluşan veri toplama aracından yararlanılmıştır.

Ebeveyn arabuluculuğu boyutlarının ortalama değerleri 2.51 - 3.82 arasında değişmektedir (Tablo 2.15). En yüksek ortalama değer ($\bar{X}$ =3.82) güvenli arabuluculuk boyutunda bulunmaktadır. Puan ortalamasına göre diğer boyutlar sırayla aktif ($\bar{X}$ =3.02), izlemeli ($\bar{X}$ =2.72) ve teknik ($\bar{X}$ =2.51) arabuluculuk boyutlarıdır. Katılımcıların ebeveyn arabuluculuğu ölçeğine verdikleri yanıtlar toplamının ortalaması ($\bar{X}$ =3.01) beşli skala değerlendirildiğinde ortalamanın üzerindedir. Ölçek puanının standart sapması .953 olarak belirlenmiştir. En düşük standart sapmanın görüldüğü boyut güvenli arabuluculuk iken, en yüksek standart sapmanın görüldüğü boyut aktif arabuluculuk boyutudur.

Güvenli, aktif, izlemeli ve teknik arabuluculuk puanlarını karşılaştırmak amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonucunda, sphericity şartı sağlamadığı için Greenhouse-Geisser değerleri rapor edilmiştir. Analiz sonucunda dört boyutun ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur, $F(2.879, 1194.654) = 190.621$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .315$.

3.1. Çocukların İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveynlerin Benimsedikleri Arabuluculuk Stratejileri ile İlgili Bulgular

İnternet kullanımına ilişkin ebeveynlerin benimsedikleri arabuluculuk stratejilerini yorumlamak amacıyla, betimsel istatistiklerden (% , f, $\bar{X}$, SS) yararlanılmıştır. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğine verilen yanıtların toplam puanlarına ilişkin istatistikler Tablo 3.1'de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Ölçeğe verilen yanıtların toplam puanları

	En düşük toplam puan	En yüksek toplam puan	Toplam puanların ortalaması
İzlemeli arabuluculuk	7	35	19.08
Güvenli arabuluculuk	6	30	22.96
Aktif arabuluculuk	4	20	12.08
Teknik arabuluculuk	6	30	15.10
Toplam	26	111	69.24

Ebeveyn arabuluculuğu ölçeği beşli Likert türünde hazırlanmıştır. Maddelerin puanlandırılması birden beşe doğru puan dağılımı gözetilerek yapılmıştır. Beşli Likert ifadeleri “Hiçbir zaman (1)”, “Nadiren (2)”, “Ara sıra (3)”, “Çoğu zaman (4)” ve “Her zaman (5)” olarak hesaplanmıştır. Ölçekte 23 madde bulunmaktadır. Dolayısıyla alınabilecek en düşük puan 23, en yüksek puan ise 115’tir. Tablo 3.1’de görüldüğü gibi ölçek sorularına verilen yanıtlara göre alınan en düşük puan 26, en yüksek puan 111’dir. Toplam puan ortalaması bağlamında alt boyutlar en yüksekten en düşüğe doğru güvenli ($\bar{X}$ =22.96), izlemeli ($\bar{X}$ =19.08), teknik ($\bar{X}$ =15.10) ve aktif ($\bar{X}$ =12.08) arabuluculuk olarak sıralanmaktadır.

Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğine verilen yanıtların boyutlar ve maddeler özelinde betimsel istatistik değerleri Tablo 3.2’de görülmektedir.

Tablo 3.2. Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğine verilen yanıtlara ilişkin betimsel istatistik değerleri

Faktör	Madde	n	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman	$\bar{X}$	SS
İzlemeli Arabuluculuk	1. Sosyal medya ortamında kimlerle ...	415	24.3	16.3	24.5	16.1	18.5	2.88	1.425
	2. Sosyal medya ortamındaki ...	415	40.4	18.3	17.8	11.5	11.8	2.35	1.408
	3. Bana kimden e-posta geldiğini ...	403	48.8	8.2	11.8	11.3	16.8	2.37	1.588
	4. Sosyal medyada kimleri arkadaş...	413	25.5	12.3	12.7	13.9	34.9	3.20	1.630
	5. Üye olduğum internet sitelerini ...	407	39.9	14.2	11.1	12.0	20.7	2.58	1.605
	6. Bana gelen e-postaların ...	403	42.5	11.8	12.3	8.4	21.9	2.53	1.631
	7. İnternette nerelerde gezindiğimi ...	409	20.0	16.8	19.0	14.7	27.9	3.13	1.500
Güvenli Arabuluculuk	8. İnternette karşılaşabileceğim ...	412	4.8	7.0	8.7	13.0	65.6	4.28	1.178
	9. İnternette şiddet içeren mesajlarla ...	414	12.0	7.0	8.7	20.9	51.0	3.92	1.401
	10. İnternette suç olabilecek ...	413	9.6	6.7	12.0	16.8	54.1	3.99	1.346
	11. İnternette iletişim kurarken ...	407	16.6	10.8	11.3	15.6	43.5	3.59	1.540
	12. Derslerimle ilgili internette ...	415	14.2	8.7	14.7	21.6	40.6	3.66	1.438
	13. İnternette paylaşılan bilgilerin ...	409	16.3	8.4	18.8	19.5	35.3	3.49	1.463
Aktif Arabulucu	14. İnternette paylaştığım içerikler ...	410	23.1	11.8	13.7	18.8	31.3	3.23	1.569
	15. İnternette paylaştığım yazılar ...	406	31.0	12.0	14.4	14.2	26.0	2.91	1.613
	16. İnternette paylaştığım videolar ...	408	32.2	10.8	14.4	13.9	26.7	2.91	1.629

Tablo 3.2. (Devam) *Ebeveyn arabuluculuğu ölçeğine verilen yanıtlara ilişkin betimsel istatistik değerleri*

	17. İnternette paylaştığım fotoğraflar ...	405	29.3	11.5	12.7	15.9	27.9	3.01	1.624
Teknik Arabuluculuk	18. Yaşıma uygun olmayan ...	410	34.6	8.2	10.6	10.1	35.1	3.02	1.738
	19. İstenmeyen (reklam, tanıtım vb.) ...	409	47.1	9.6	9.1	11.8	20.7	2.48	1.648
	20. Bazı uygulamaları kurmamı ...	410	51.2	10.6	12.7	10.3	13.7	2.23	1.506
	21. Yaşıma uygun olmayan ...	410	39.4	9.1	11.3	10.3	28.4	2.78	1.706
	22. İnternet kullanım süremi ...	413	51.0	9.9	12.3	8.7	17.5	2.31	1.575
	23. İnternette alışveriş yapmamı ...	413	58.7	5.8	6.7	7.5	20.7	2.25	1.666

Tablo 3.2 incelendiğinde maddelere ilişkin ortalama değerlerin 2.23-4.28; standart sapmaların 1.346-1.738 arasında değiştiği görülmektedir. En yüksek ortalama değerlere sahip maddeler güvenli arabuluculuk boyutunda yer almaktadır. Güvenli arabuluculuk boyutu, çocukların internet ortamında karşılaştıkları riskler konusunda onlara rehberlik yapma stratejilerini kapsamaktadır. Ortalama değeri en yüksek olan madde ($\bar{X}=4.28$) 8.madde olup içeriği şu şekildedir: “*İnternette karşılaşılabileceğim tehlikeler hakkında beni uyarır.*”. Güvenli arabuluculuk boyutunda en düşük ortalama puana sahip madde ($\bar{X}=3.49$) ise internet ortamında bilgilerin doğrulanmasına ilişkin çocuğa açıklamalar yapmayı içermektedir.

Ölçek genelinde ortalama değeri en düşük olan 20. Madde ($\bar{X}=2.23$) teknik arabuluculuk boyutunda yer almaktadır. Teknik arabuluculuk boyutunda, internet kullanımında filtreleme yazılımlarının ve ebeveyn denetimlerinin kullanılmasına yönelik maddeler bulunmaktadır. 20. maddenin içeriği şu şekildedir: “*Bazı uygulamaları kurmamı engelleyen programları kullanır.*”. Teknik arabuluculuk boyutunda en yüksek ortalama değere sahip madde ($\bar{X}=3.02$), çocuğun düzeyine uygun olmayan içeriklerin şifre yoluyla kontrol edilmesini ifade etmektedir.

İzlemeli arabuluculuk boyutunda en yüksek ortalama puana sahip madde ($\bar{X}=3.20$), çocuğun sosyal medya ortamında arkadaş olarak eklediği ya da takip ettiği hesaplar konusunda bilgi sahibi olmayı ifade etmektedir. Bu boyutta en düşük ortalama puana sahip madde ($\bar{X}=2.35$), çocuğun sosyal medya ortamındaki yazışmalarını takip etmeye yöneliktir.

Aktif arabuluculuk boyutunda en düşük puana sahip iki madde ($\bar{X}=2.91$), çocuğun internette paylaştığı içeriğe ilişkin ebeveynin onunla konuşmasını belirtmektedir. En yüksek ortalama puana sahip madde ($\bar{X}=3.23$) ise benzer şekilde paylaşılan içerikler

hakkında konuşmayı vurgulamaktadır. Bu maddelerde vurgulanan içerikler (resim, video, yazı vb.) ise maddelere göre değişmektedir.

3.2. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğu ile Çocuğun Yaşı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmaya katılan çocukların yaşları 9-14 arasında değişmektedir (Tablo 2.2). İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu ile çocuğun yaşı arasındaki ilişki korelasyon ile incelenmiştir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3. Çocuğun yaşı ile ebeveyn arabuluculuğu arasındaki ilişki

n=399	Çocuğu Yaşı	İzlemeli Arabuluculuk	Güvenli Arabuluculuk	Aktif Arabuluculuk
İzlemeli Arabuluculuk	0.152**	-		
Güvenli Arabuluculuk	-0.040	0.477**	-	
Aktif Arabuluculuk	0.086	0.559**	0.545**	-
Teknik Arabuluculuk	0.036	0.461**	0.522**	0.484**

**p<0.01 düzeyinde anlamlıdır

Cohen (1988)'e göre r değeri .10-.29 arasında ise küçük, .30-.49 arasında ise orta ve .50-1.0 arasında ise büyük kuvvette bağıntıyı belirtmektedir. Tablo 3.3'te görüldüğü gibi ebeveyn arabuluculuğu ile çocuğun yaşı arasında izlemeli arabuluculuk alt boyutunda küçük değerde ($r=0.152$) ilişki bulunmaktadır.

Sonuç olarak İnternet kullanımına ilişkin izlemeli arabuluculuk boyutu ile çocuğun yaşı arasında anlamlı ilişki bulunduğu; güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk boyutları arasında ilişki bulunmadığı görülmektedir.

3.3. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Çocuğun Öğrenim Düzeyi Bağlamında İncelenmesi

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu ile çocuğun öğrenim düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesinde bağımsız gruplar için tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır.

Tablo 3.4. Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun öğrenim düzeyine göre incelenmesi

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
İzlemeli Arabuluculuk	Gruplar arası	15.322	2	7.661	5.594	0.004	0.026
	Gruplar içi	565.571	413	1.369			
	Toplam	580.893	415				

Tablo 3.4. (Devam) *Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun öğrenim düzeyine göre incelenmesi*

Güvenli Arabuluculuk	Gruplar arası	1.240	2	0.620	0.567	0.568	0.002
	Gruplar içi	451.391	413	1.093			
	Toplam	452.631	415				
Aktif Arabuluculuk	Gruplar arası	2.477	2	1.238	0.594	0.553	0.002
	Gruplar içi	861.578	413	2.086			
	Toplam	864.055	415				
Teknik Arabuluculuk	Gruplar arası	1.161	2	0.581	0.389	0.678	0.001
	Gruplar içi	616.588	413	1.493			
	Toplam	617.749	415				

Tablo 3.4'te görüldüğü gibi izlemeli arabuluculuk alt boyutu çocuğun öğrenim düzeyi bağlamında anlamlı bir fark sergilemektedir, $F(2,413)=5.594$, $p<.01$, $\eta^2=.026$. Başka bir ifadeyle, ebeveynlerin benimsedikleri izlemeli arabuluculuk stratejileri çocuğun kaçınıcı sınıfta olduğuna bağlı olarak değişmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı sonuç bulunan durumlarda, bu sonucun pratikte de anlamlı olabileceğini belirtmek amacıyla etki büyüklüğü belirtilmektedir (Huck, 2012, s. 162). Bu bağlamda, yapılan analize ilişkin etki büyüklüğünün ($\eta^2=.026$), Cohen (1988) tarafından küçük kabul edildiği söylenebilir. Öğrenim düzeyinin izlemeli arabuluculuk alt boyutunda farklılaşmasının yorumlanabilmesi için izleme testi yapılmıştır. Varyans türdeşliği sağlanamadığı durumlarda kullanılan Tamhane's T2 testi sonuçları incelendiğinde ebeveyn arabuluculuğunun beşinci ve altıncı sınıf düzeylerinde yedinci sınıf düzeyinden anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Beşinci sınıf düzeyi ile altıncı sınıf düzeyi arasında ebeveyn arabuluculuğu bağlamında fark bulunmamaktadır.

Çocuğun öğrenim düzeyi arasında güvenli arabuluculuk alt boyutunda ($F(2,413)=.567$, $p=.568$), aktif arabuluculuk alt boyutunda ($F(2,413)=.594$, $p=.553$) ve teknik arabuluculuk alt boyutunda ($F(2,413)=.389$, $p=.678$) anlamlı bir değişim yaratmamaktadır.

Sonuç olarak çocuğun öğrenim düzeyinin izlemeli arabuluculuk alt boyutunda anlamlı bir fark yarattığı; güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutlarında anlamlı bir fark oluşmadığı görülmektedir.

3.4. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Çocuğun Cinsiyeti Bağlamında İncelenmesi

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun cinsiyeti bağlamında değerlendirilebilmesi için bağımsız örneklem t-testinden yararlanılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin internet kullanımında ebeveyn arabuluculuğuna ilişkin algılarının faktörler boyutunda cinsiyetlerine göre incelendiği t-testi sonuçları Tablo 3.5'te görülmektedir.

Tablo 3.5. Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun cinsiyetine göre incelenmesi

Faktör	Grup	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İzlemeli Arabuluculuk	Kız	2.66	1.213	414	-0.298	0.291
	Erkek	2.69	1.158			
Güvenli Arabuluculuk	Kız	3.80	1.047	414	0.339	0.880
	Erkek	3.77	1.043			
Aktif Arabuluculuk	Kız	2.90	1.461	414	-0.720	0.353
	Erkek	3.00	1.428			
Teknik Arabuluculuk	Kız	2.42	1.214	414	-0.877	0.829
	Erkek	2.53	1.225			

İzlemeli arabuluculuk alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=2.66$) ve erkek öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=2.69$) arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{(414)}=.298$; $p=.291$). Güvenli arabuluculuk alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=3.80$) ve erkek öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=3.77$) arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{(414)}=.339$; $p=.88$). Aktif arabuluculuk alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=2.90$) ve erkek öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=3.00$) arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{(414)}=.720$; $p=.353$). Teknik arabuluculuk alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=2.42$) ve erkek öğrencilerin ortalamaları ($\bar{X}=2.53$) arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{(414)}=.877$; $p=.829$).

Bulgulara göre izlemeli, güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutları bağlamında kız ve erkek öğrencilerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3.5. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Çocukların Sayısı Bağlamında İncelenmesi

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun çocukların sayısı bağlamında değerlendirilmesi, bağımsız gruplar için tek yönlü varyans analizi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.6. Ebeveyn arabuluculuğunun çocukların sayısına göre incelenmesi

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
İzlemeli Arabuluculuk	Gruplar arası	10.607	7	1.515	1.084	0.373	0.018
	Gruplar içi	570.286	408	1.398			
	Toplam	580.893	415				
Güvenli Arabuluculuk	Gruplar arası	8.019	7	1.146	1.051	0.395	0.017
	Gruplar içi	444.612	408	1.090			
	Toplam	452.631	415				
Aktif Arabuluculuk	Gruplar arası	7.889	7	1.127	0.537	0.806	0.009
	Gruplar içi	856.167	408	2.098			
	Toplam	864.055	415				
Teknik Arabuluculuk	Gruplar arası	11.064	7	1.581	1.063	0.387	0.017
	Gruplar içi	606.685	408	1.487			
	Toplam	617.749	415				

Tablo 3.6’da görüldüğü gibi ebeveyn arabuluculuğunun izlemeli arabuluculuk alt boyutunda ($F(7,408)=1.084$, $p=.373$), güvenli arabuluculuk alt boyutunda ($F(7,408)=1.051$, $p=.395$), aktif arabuluculuk alt boyutunda ($F(7,408)=.537$, $p=.806$) ve teknik arabuluculuk alt boyutunda ($F(7,408)=1.063$, $p=.387$) çocukların sayısı bağlamında anlamlı bir farklılık sergilemediği görülmüştür. Özetle; izlemeli, güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutlarında ebeveyn arabuluculuğunun çocukların sayısına göre farklılaşmadığı görülmektedir.

3.6. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Çocuğun Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu Bağlamında İncelenmesi

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğu bağlamında incelenmesi amacıyla bağımsız gruplar için tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır (Tablo 3.7).

Tablo 3.7. Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun ailedeki kaçıncı çocuk olduğuna göre incelenmesi

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
İzlemeli Arabuluculuk	Gruplar arası	12.086	8	1.511	1.081	0.375	0.020
	Gruplar içi	568.807	407	1.398			
	Toplam	580.893	415				
Güvenli Arabuluculuk	Gruplar arası	2.897	8	0.362	0.328	0.955	0.006
	Gruplar içi	449.734	407	1.105			
	Toplam	452.631	415				
Aktif Arabuluculuk	Gruplar arası	7.529	8	0.941	0.447	0.892	0.008
	Gruplar içi	856.529	407	2.104			
	Toplam	864.055	415				
Teknik Arabuluculuk	Gruplar arası	8.635	8	1.079	0.721	0.673	0.013
	Gruplar içi	609.114	407	1.497			
	Toplam	617.749	415				

Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun ailede kaçıncı çocuk olduğu bağlamında değerlendirilmesi sonucunda izlemeli arabuluculuk alt boyutunda ($F(8,407)=1.081$, $p=.375$), güvenli arabuluculuk alt boyutunda ($F(8,407)=.328$, $p=.955$), aktif arabuluculuk alt boyutunda ($F(8,407)=.447$, $p=.892$) ve teknik arabuluculuk alt boyutunda ($F(8,407)=.721$, $p=.673$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Özetle; izlemeli, güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutlarında ebeveyn arabuluculuğu, çocuğun ailede kaçıncı çocuk olduğuna göre farklılaşmamaktadır.

3.7. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Ebeveynlerin Eğitim Durumları Bağlamında İncelenmesi

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun anne ve babanın eğitim durumları bağlamında incelenmesi amacıyla bağımsız gruplar için tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır (Tablo 3.8).

Tablo 3.8. Ebeveyn arabuluculuğunun anne eğitim durumuna göre incelenmesi

Anne	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
İzlemeli Arabuluculuk	Gruplar arası	7.325	6	1.221	0.871	0.517	0.012
	Gruplar içi	573.568	409	1.402			
	Toplam	580.893	415				

Tablo 3.8. (Devam) *Ebeveyn arabuluculuğunun anne eğitim durumuna göre incelenmesi*

Güvenli Arabuluculuk	Gruplar arası	7.017	6	1.169	1.073	0.378	0.015
	Gruplar içi	445.615	409	1.090			
	Toplam	452.631	415				
Aktif Arabuluculuk	Gruplar arası	14.935	6	2.489	1.199	0.306	0.017
	Gruplar içi	849.120	409	2.076			
	Toplam	864.055	415				
Teknik Arabuluculuk	Gruplar arası	16.017	6	2.669	1.814	0.095	0.025
	Gruplar içi	601.732	409	1.471			
	Toplam	617.749	415				

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun annenin eğitim düzeyi bağlamında incelenmesi sonucunda izlemeli arabuluculuk ($F(6,409)=.871$, $p=.517$), güvenli arabuluculuk ($F(6,409)=1.073$, $p=.378$), aktif arabuluculuk ($F(6,409)=1.199$, $p=.306$) ve teknik arabuluculuk ($F(6,409)=1.814$, $p=.095$) alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Analiz sonuçlarına göre izlemeli, güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutları anne eğitim durumuna göre de anlamlı bir fark sergilememektedir.

Tablo 3.9. *Ebeveyn arabuluculuğunun baba eğitim durumuna göre incelenmesi*

Baba	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
İzlemeli Arabuluculuk	Gruplar arası	2.634	6	0.439	0.311	0.931	0.004
	Gruplar içi	578.259	406	1.414			
	Toplam	580.893	415				
Güvenli Arabuluculuk	Gruplar arası	9.180	6	1.530	1.411	0.209	0.020
	Gruplar içi	443.451	406	1.084			
	Toplam	452.631	415				
Aktif Arabuluculuk	Gruplar arası	13.369	6	2.228	1.071	0.379	0.015
	Gruplar içi	850.687	406	2.080			
	Toplam	864.055	415				
Teknik Arabuluculuk	Gruplar arası	6.650	6	1.108	0.742	0.616	0.010
	Gruplar içi	611.099	406	1.494			
	Toplam	617.749	415				

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun babanın eğitim düzeyi bağlamında değerlendirilmesi sonucunda izlemeli arabuluculuk ($F(6,406)=.311$, $p=.931$), güvenli arabuluculuk ($F(6,406)=1.411$, $p=.209$), aktif arabuluculuk

($F(6,406)=1.071$, $p=.379$) ve teknik arabuluculuk ($F(6,406)=0.742$, $p=.616$) alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Analiz sonuçlarına göre İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu babanın eğitim düzeyine göre izlemeli, güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutlarında anlamlı bir fark sergilememektedir.

3.8. İnternet Kullanımına İlişkin Ebeveyn Arabuluculuğunun Ailenin Gelir Düzeyi Bağlamında İncelenmesi

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun ailenin gelir düzeyine göre incelenmesi amacıyla tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır (Tablo 3.10).

Tablo 3.10. Ebeveyn arabuluculuğunun ailenin gelir düzeyine göre incelenmesi

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
İzlemeli Arabuluculuk	Gruplar arası	5.062	3	1.687	1.207	0.307	0.008
	Gruplar içi	575.831	412	1.398			
	Toplam	580.893	415				
Güvenli Arabuluculuk	Gruplar arası	0.901	3	0.300	0.274	0.844	0.001
	Gruplar içi	451.730	412	1.096			
	Toplam	452.631	415				
Aktif Arabuluculuk	Gruplar arası	0.223	3	0.074	0.035	0.991	0.001
	Gruplar içi	863.833	412	2.097			
	Toplam	864.055	415				
Teknik Arabuluculuk	Gruplar arası	2.649	3	0.883	0.591	0.621	0.004
	Gruplar içi	615.100	412	1.493			
	Toplam	617.749	415				

Ebeveyn arabuluculuğunun ailenin gelir düzeyine göre incelenmesi sonucunda izlemeli arabuluculuk ($F(3,412)=1.207$, $p=.307$), güvenli arabuluculuk ($F(3,412)=.274$, $p=.844$), aktif arabuluculuk ($F(3,412)=.035$, $p=.991$) ve teknik arabuluculuk ($F(3,412)=.591$, $p=.621$) alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sonuç olarak ebeveyn arabuluculuğunun izlemeli, güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutları ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmamaktadır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun ortaokul öğrencilerinin bakış açısıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveynlerin benimsedikleri arabuluculuk stratejileri çocukların bakış açısı ile belirlenmiş ve bu stratejiler, çocuğun yaşı, çocuğun öğrenim düzeyi, çocuğun cinsiyeti, çocukların sayısı, çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerin eğitim durumları, ailenin gelir düzeyi değişkenleri bağlamında incelenmiştir. Ebeveyn arabuluculuğu stratejilerinin belirlenmesinde ve ilişkilerin incelenmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen, dört faktör ve 23 maddeden oluşan “Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği” kullanılmıştır.

Ebeveyn arabuluculuğu ölçeği geliştirilirken Livingstone vd. (2015)’nin önerdikleri kuramsal çerçeve temel alınmıştır. Bu çerçevede izlemeli, güvenli, aktif, teknik ve kısıtlayıcı olmak üzere beş tür ebeveyn arabuluculuğu tanımlanmaktadır. Ölçek geliştirme çalışmalarında toplanan veriler ile yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda kısıtlayıcı arabuluculuk boyutuna ilişkin maddeler analiz dışı kalmış ve dört boyuttan oluşan ölçek formuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen ebeveyn arabuluculuğu ölçeğinde izlemeli, güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutları bulunmaktadır. Bu boyutların alanyazında kolaylaştırıcı arabuluculuk olarak nitelendirildiği görülmektedir. Kolaylaştırıcı arabuluculuğun geniş bir çerçeve sunduğu ve aktif, güvenli, teknik ve izlemeli arabuluculuk türlerini kapsadığı belirtilmektedir (Livingstone vd., 2017, s. 98). Bu araştırma sonucunda ebeveynlerin kolaylaştırıcı arabuluculuk stratejilerini (aktif, güvenli, teknik ve izlemeli) tercih ettikleri bulunmuştur. Çocuğun dijital dünyaya uyum sağlayabilmesinde destekleyici ve kolaylaştırıcı ebeveynliğin kısıtlayıcılara göre daha olumlu etkisi bulunduğu belirtilmektedir (Przybylski, Mishkin, Shotbolt ve Linington, 2014, s. 4). Bu bağlamda, çocukların internet kullanımında ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin olumlu ve destekleyici stratejileri tercih ettikleri söylenebilir.

Ebeveyn arabuluculuğu ölçeği sonuçlarına göre en yüksek ortalamalara sahip boyut güvenli arabuluculuk boyutudur. Çocukların çoğu, karşılaştıkları çevrimiçi risklere yönelik ebeveynlerinin güvenlik stratejileri uyguladıklarını belirtmiştir. Güvenli arabuluculuk boyutunda internette karşılaşılabilecek tehlikelere yönelik uyarılar, şiddet içerikleri konusunda neler yapılabileceği, paylaşılan bilgilerin doğruluğuna yönelik

açıklamalar gibi stratejiler bulunmaktadır. Sonuçlara göre ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin, çocuklarının internet ortamında karşılaşabilecekleri risklerin farkında oldukları söylenebilir. Bu sonuç, Türkiye’de ebeveynlerin çoğunun çocuklarının internette karşılaştıkları rahatsız edici durumlarda onlara yardımcı olabilecekleri konusunda kendilerine güvendiklerini belirttikleri araştırma (Kaşıkçı vd., 2014, s. 239) ile tutarlılık göstermektedir. Güvenli arabuluculuk boyutunda en yüksek puana sahip maddenin “*İnternette karşılaşabileceğim tehlikeler hakkında beni uyarır.*” olması bu durumu destekler niteliktedir. Bunun yanında, en düşük ortalama puana sahip maddenin teknik arabuluculuk boyutunda bulunan “*Bazı uygulamaları kurmamı engelleyen programları kullanır.*” olması ebeveynlerin temel düzeyde dijital becerilere sahip olmadığını düşündürmektedir. Bu bağlamda sonuçların öz bildirime dayalı olmasından hareketle sosyal istenirlik algısından etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Şöyle ki ülkemizde bu tür hassas konuların sosyal istenirlikten etkilenebileceğine ilişkin araştırmalar bulunmaktadır (Dönmez ve Akbulut, 2016).

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu ile çocuğun öğrenim düzeyinin izlemeli arabuluculuk alt boyutunda anlamlı olarak farklılaştığı; güvenli, aktif ve teknik arabuluculuk alt boyutlarında farklılaşmadığı bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, ebeveynlerin çocuğa yönelik izleme stratejileri çocuğun öğrenim düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde ebeveyn arabuluculuğunun sıklıkla izlemeli arabuluculuk alt boyutunda araştırıldığı görülmektedir (Anderson, 2016; Chaudron, 2015; Hasebrink vd., 2011; Wang vd., 2005). Bunun yanında öğrenim düzeyi ile ilişkili araştırmalar sınırlıdır. Ebeveynlerin çocuğa yönelik izleme stratejilerinin çocuğun öğrenim gördüğü sınıfa göre değişmesinin nedeni, çocuğun gelişimsel özellikleri bağlamında anlama ve soyut üst düzey düşünme becerilerinin öğretim programı ile paralel olarak değişmesi olabilir.

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun kız ve erkek çocuklarda farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda ebeveyn arabuluculuğunun çocukların cinsiyetine göre farklılaştığı (Blum-Ross ve Livingstone, 2016); bazılarında kızların (Livingstone ve Helsper, 2008, Sonck, Nikken ve de Haan, 2013; Wright, 2017), bazılarında erkeklerin (Nikken ve Jansz, 2014) daha yüksek düzeyde arabuluculuğa maruz kaldıkları belirtilmektedir. Alanyazından farklı olarak, ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin kız ve erkek çocuklarına benzer sıklıkta arabuluculuk stratejileri uyguladıkları söylenebilir. Bunun nedeni, internet kullanımı konusunda

kızların ve erkeklerin farklı bir kullanım profili sunmaması veya potansiyel risklerin her iki grup için de bulunması olabilir.

Araştırma sonucuna göre internet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun çocukların sayısına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Bir başka deyişle çocuk sayısı çok ya da az olan ebeveynler, çocuklarına benzer arabuluculuk stratejileri uygulamaktadır. Benzer biçimde ebeveyn arabuluculuğu, çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre farklılaşmamaktadır. Ebeveynlerin ilk ya da son fark etmeksizin bütün çocuklarına benzer arabuluculuk stratejilerini uyguladıkları söylenebilir.

Çocukların internet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun yaşına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun yaşına göre farklılaştığına (Beyens vd., 2018; Hasebrink vd., 2009; Ho vd., 2017) ve çocukların yaşı küçüldükçe daha fazla arabuluculuk uygulandığına (Livingstone vd., 2017; Hasebrink vd., 2011) yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Çocukların yaşı arttıkça uygulanan arabuluculuk stratejilerinin çeşitliliği ve sıklığının azaldığı belirtilmektedir (Livingstone ve Helsper, 2008; Nikken ve Jansz, 2014; Sonck vd., 2013). Alanyazından farklı olarak ebeveyn arabuluculuğunun çocuğun yaşına göre farklılaşmamasının nedeni araştırmanın örneklem grubu olabilir. Araştırmanın gerçekleştirildiği yaş grubundaki çocuklar 9-14 yaş aralığında olup, örneklemin çoğunu 10-12 yaşları arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Yaş aralığının dar olması, sonucu etkileyen nedenlerden biri olabilir.

Araştırma sonucuna göre internet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu, annenin ve babanın eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark sergilememektedir. Alanyazında ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile arabuluculuk stratejileri arasında ilişki olduğuna yönelik çalışmalar (Cabello-Hutt vd., 2018, Hasebrink vd., 2011; Livingstone vd., 2015; Wang vd., 2005) bulunmaktadır. Eğitim düzeyi daha düşük olan ebeveynler daha çok kısıtlayıcı arabuluculuk (Sonck vd., 2013), daha yüksek olan ebeveynler daha çok aktif arabuluculuk (Livingstone vd., 2015) stratejileri uygulamaktadır.

İnternet kullanımına ilişkin ebeveyn arabuluculuğu ailenin gelir düzeyine göre anlamlı bir fark sergilememektedir. Bu sonuç, aile gelir düzeyinin izlemeli arabuluculuk stratejileri ile ilişkili olmadığı belirtilen araştırma sonuçları (Wang vd., 2005) ile tutarlılık göstermektedir. Ebeveynler ve çocukları ile yapılan başka bir çalışmada, ailenin gelir düzeyinin arabuluculuğu etkilediği belirtilmektedir (Livingstone vd., 2015).

4.2. Öneriler

Çalışmanın önerileri, araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulguların yorumlanmasıyla geliştirilmiş ve “uygulamaya” ve “araştırmacılara” yönelik öneriler şeklinde sunulmuştur:

4.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- Araştırma sonucunda teknik arabuluculuk boyutunun en düşük puana sahip alt boyut olduğu görülmüştür. Teknik arabuluculuk; çocuklarının İnternet kullanımına yönelik ebeveynlerin bilgisayar ve tablet gibi araçlar üzerinde kullandığı teknik bilgi gerektiren becerileri kapsamaktadır. Bu doğrultuda, Halk Eğitim Merkezleri, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ve internet servis sağlayıcıları tarafından ebeveynlerin teknik becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimler düzenlenebilir.
- Araştırma sonucuna göre ebeveynlerin benimsedikleri izlemeli arabuluculuk stratejileri çocuğun yaşına, cinsiyetine bağlı olarak değişmemektedir. Bu doğrultuda ailelere yönelik düzenlenebilecek eğitimlerde yaş grubu ve cinsiyet bağlamında içerik düzenlemesine gerek bulunmayacaktır. Paydaşlar tarafından gerçekleştirilecek genel eğitimler, aile gelişimine katkıda bulunabilecektir.

4.2.2. Araştırmacılara yönelik öneriler

- Çalışma kapsamında, ebeveynlerin arabuluculuğuna ilişkin çocukların algıları incelenmiştir. Arabuluculuk stratejilerinin ebeveynler ve çocuklar olmak üzere iki farklı boyutu bulunmaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin görüşleri de önem taşımaktadır. Ebeveyn arabuluculuğuna ilişkin ebeveynlerin ve çocuklarının görüşleri birlikte alınarak elde edilen görüşler karşılaştırılabilir. Karşılaştırma sonucunda ulaşılan görüş ayrılıkları ya da birlikteliklerine yönelik yorumlar yapılabilir.
- Bu araştırma Eskişehir ilinde gerçekleştirildiğinden, Türkiye genelinde veri toplanarak Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği'nin geçerliği ve güvenirliği artırılabilir.
- Ebeveynlerin ve çocukların arabuluculuğa yönelik algıları, tutumları ve görüşlerini incelemeye yönelik nitel araştırmalar gerçekleştirilebilir.

- Örneklem grubu lise öğrencileri olan benzer çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Araştırmacı tarafından geliştirilen ebeveyn arabuluculuğu leği ile ebeveynlerinin uyguladıkları arabuluculuk stratejileri çocukların bakış açısından incelenmiştir. Bir sonraki aşama olarak, arabuluculuk stratejilerini evde daha çok kimin (anne, baba, kardeş ya da başka bir birey) uyguladığı araştırılabilir.
- Geliştirilen veri toplama aracı kullanılarak, bu çalışmada önerilen göstergelerle ocuk ve ebeveynlere ilişkin diğer psikosoyal değişkenler arasındaki ilişkileri irdelemeye yönelik yapısal modeller önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Anderson, M. (2016). *Parents, Teens and Digital Monitoring*. Report for Pew Research Center.
- Akbulut, Y. (2010). *Sosyal bilimlerde SPSS uygulamaları Sık kullanılan istatistiksel analizler ve açıklamalı SPSS çözümleri*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Arbuckle, L. J. (2007). *Amos user's guide*. USA: Amos Development Corporation.
- Austin, E. W. (1993). Exploring the effects of active parental mediation of television content. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 37, 147–158.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4(1), 1–103.
- Beyens, I., Valkenburg, P. M., and Piotrowski, J. T. (2018). Developmental trajectories of parental mediation across early and middle childhood. *Human Communication Research*, 45(2), 226-250.
- Bohme, S., and Barton, S. (2013). *The UK Children's book consumer in the digital age*. London, UK: Bowker Market Research.
- Blum-Ross, A., and S. Livingstone (2016). *Families and screen time: Current advice and emerging research*. Media Policy Brief 17. London: Media Policy Project, London School of Economics and Political Science.
- Byrne, B. M. (2013). *Structural equation modeling with Mplus: Basic concepts, applications, and programming*. New York: Routledge.
- Byrne, J., Kardefelt-Winther, D., Livingstone, S., and Stoilova, M. (2016). *Global Kids Online research synthesis, 2015–2016*. UNICEF Office of Research– Innocenti and London School of Economics and Political Science. http://eprints.lse.ac.uk/67965/7/Global%20Kids%20Online_Synthesis%20report_2016.pdf adresinden 26.03.2019 tarihinde erişildi.
- Byrne, S., and Lee, T. (2011). Toward predicting youth resistance to internet risk prevention strategies. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 55, 90–113.
- Cabello-Hutt, T., Cabello, P., and Claro, M. (2018). Online opportunities and risks for children and adolescents: The role of digital skills, age, gender and parental mediation in Brazil. *New Media & Society*, 20(7), 2411–2431. <https://doi.org/10.1177/1461444817724168>

- Chaudron, S. (2015). Young children (0-8) and digital technology. *A qualitative exploratory study across seven countries*. Joint Research Centre. European Commission.
- Chou, C., and Lee, Y. H. (2017). The moderating effects of internet parenting styles on the relationship between Internet parenting behavior, Internet expectancy, and Internet addiction tendency. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 26(3-4), 137-146.
- Clark, L. S. (2011). Parental mediation theory for the digital age. *Communication theory*, 21(4), 323-343.
- Cohen, J. W. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd edition)*. Hillsdale. NJ:Lawrance Erlbaum Associates.
- Common Sense Media (2015). *The common sense census: Media use by tweens and teens*.
https://www.commonsensemedia.org/sites/default/files/uploads/research/census_researchreport.pdf adresinden 04.11.2016 tarihinde erişildi.
- Creswell, J. W. (2011). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (4.basım)*. Boston: Pearson.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DeVellis, R. F. (2012). *Scale Development: Theory and Applications (3rd ed.)*. California: Sage.
- Dönmez, O. ve Akbulut, Y. (2016). Siber zorbalık çalışmalarında sosyal beğenirlik etmeni. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6 (2), 1-18.
- Duggan, M., Lenhart, A., Lampe, C., and Ellison, N.B. (2015). *Parents and social media*. Pew Research Center, July 2015.
<http://www.pewinternet.org/2015/07/16/parents-and-social-media/> adresinden 04.11.2016 tarihinde erişildi.
- Dunteman, G. H. (1989). *Principal components analysis. Quantitative applications in the social sciences*. Iowa: Sage Publications.
- Eastin, M. S., Greenberg, B. S., and Hofschire, L. (2006). Parenting the internet. *Journal of Communication*, 56(3), 486-504.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS (3.basım)*. London: Sage.

- Fisher, R. J. (1993). Social desirability bias and the validity of indirect questioning. *Journal of Consumer Research*, 20(2), 303-315.
- Fornell, C., and Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382–388. <https://doi.org/10.1177/002224378101800313>
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., and Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education* (8.basım). New York: McGraw-Hill.
- George, D., and Mallery, P. (2014). *IBM SPSS statistics 21 step by step: A simple guide and reference* (13th edition). Boston, MA: Allyn & Bacon/Prentice Hall.
- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V., and Livingstone, S. (2011). *Patterns of risk and safety online: in-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9- to 16-year-olds and their parents in 25 European countries*. EU Kids Online network, London, UK.
- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L., and Ólafsson, K. (2009). *Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online*. LSE, London: EU Kids Online
- Helsper, E. J., Kalmus, V., Hasebrink, U., Sagvari, B., and de Haan, J. (2013). *Country classification: opportunities, risks, harm and parental mediation*. EU Kids Online, The London School of Economics and Political Science, London.
- Henson, R. K., and Roberts, J. K. (2006). Use of exploratory factor analysis in published research: Common errors and some comment on improved practice. *Educational and Psychological measurement*, 66(3), 393-416.
- Ho, S. S., Chen, L., and Ng, A. P. (2017). Comparing cyberbullying perpetration on social media between primary and secondary school students. *Computers & Education*, 109, 74-84.
- Hoyle, R. H. (1995). *Structural equation modeling: Concepts, issues, and applications*. London: Sage Publications.
- Hu, L., and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Huck, S. W. (2012). *Reading statistics and research* (6. basım). Boston: Pearson Education.

- Kass, R. A., and Tinsley, H. E. A. (1979). Factor analysis. *Journal of Leisure Research*, 11, 120-138.
- Kaşıkcı, D., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E. ve Ogan, C. (2014). Türkiye ve avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 230-243.
- Kenny, D. A. (2010). *Measuring model fit*. 11.04.2019 tarihinde <http://davidakenny.net/cm/fit.htm> adresinden edinilmiştir.
- Kirwil, L. (2009). Parental mediation of children's internet use in different european countries. *Journal of Children and Media*, 3(4), 394-409, doi:10.1080/17482790903233440
- Kline, R. B. (2010). *Principles and practice of structural equation modeling (3rd ed.)*. New York: The Guilford Press.
- Krosnick, J. (2000). The threat of satisficing in surveys: the shortcuts respondents take in answering questions. *Survey Methods Newsletter*, 20(1), 4-8.
- Küçük, S., Aydemir, M., Yıldırım, G., Arpacık, O., and Göktaş, Y. (2013). Educational technology research trends in Turkey from 1990 to 2011. *Computers & Education*, 68, 42-50.
- Lauricella, A. R., Wartella, E., and Rideout, V. J. (2015). Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11-17.
- Lenhart, A., Madden, M., Smith, A., Purcell, K., Zickuhr, K., and Rainie, L. (2011). Teens, Kindness and Cruelty on Social Network Sites: How American Teens Navigate the New World of " Digital Citizenship". *Pew Internet & American Life Project*.
- Livingstone, S. (2002). *Young People New Media*. London: Sage.
- Livingstone, S., and Das, R. (2010). *Media, communication and information technologies in the European family*. Familyplatform.
- Livingstone, S., and Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581-599, DOI:10.1080/08838150802437396
- Livingstone, S., Mascheroni, G., Dreier, M., Chaudron, S., and Lagae, K. (2015) *How parents of young children manage digital devices at home: The role of income, education and parental style*. London: EU Kids Online, LSE.

- Livingstone, S., Ólafsson, K., Helsper, E. J., Lupiáñez-Villanueva, F., Veltri, G. A., and Folkvord, F. (2017). Maximizing opportunities and minimizing risks for children online: The role of digital skills in emerging strategies of parental mediation. *Journal of Communication*, 67(1), 82-105.
- Lwin, M. O., Stanaland, A. J. S., and Miyazaki, A. D. (2008). Protecting children's privacy online: How parental mediation strategies affect website safeguard effectiveness. *Journal of Retailing*, 84, 2005–2217.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Okullar ve diğer kurumlar*. <http://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/index.php?ILKODU=26> adresinden 04.11.2016 tarihinde erişildi.
- Nelissen, S., and Van den Bulck, J. (2018). When digital natives instruct digital immigrants: active guidance of parental media use by children and conflict in the family, *Information, Communication & Society*, (21)3, 375-387, DOI: 10.1080/1369118X.2017.1281993
- Nikken, P., and Jansz, J. (2014). Developing scales to measure parental mediation of young children's internet use. *Learning, Media and technology*, 39(2), 250-266.
- Nunnally, J. C., and Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York: McGrawHill.
- Odabaşı H.F., Kabakçı I. ve Çoklar A.N. (2007). *İnternet, çocuk ve aile*, 2. basım. Ankara Nobel Basımevi.
- Odunpazarı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2016). *Eskişehir Odunpazarı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı eğitim bölgeleri koordinatör okul müdürlükleri ve okullar*. <http://odunpazarı.meb.gov.tr/www/egitim-bolgeleri/icerik/444> adresinden 04.11.2015 tarihinden erişilmiştir.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlarla istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Pallant, J. (2010). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS (4th ed.)*. Australia: Allen & Unwin.
- Peled, Y. (2018). Children's attitudes to parental mediation in a traditional society. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21(12), 774-780.
- Pew Research Center, December 17, 2015, "Parenting in America: Outlook, worries, aspirations are strongly linked to financial situation".

- http://www.pewsocialtrends.org/files/2015/12/2015-12-17_parenting-in-america_FINAL.pdf
- Piotrowski, J. T. (2017). The parental media mediation context of young children's media use. In *Media exposure during infancy and early childhood* (pp. 205-219). Cham: Springer.
- Przybylski, A., Mishkin, A., Shotbolt, V., and Linington, S. (2014). A shared responsibility: Building children's online resilience. <https://parentzone.org.uk/understanding-childrens-online-resilience-report>
- Rosen, R. (2017). Ordinary magic for the digital age: Understanding digital resilience. <https://parentzone.org.uk/understanding-childrens-online-resilience-report>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Soh, P. C. H., Chew, K. W., Koay, K. Y., and Ang, P. H. (2018). Parents vs peers' influence on teenagers' Internet addiction and risky online activities. *Telematics and Informatics*, 35(1), 225-236.
- Sonck, N., Nikken, P., and de Haan, J. (2013). Determinants of internet mediation: A comparison of the reports by Dutch parents and children. *Journal of Children and Media*, 7(1), 96-113.
- Steiger, J. H. (2007). Understanding the limitations of global fit assessment in structural equation modeling. *Personality and Individual Differences*, 42(5), 893-898.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., and Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65(3), 754-770.
- Sütçü, S. S. (2017). Çocukların bilişim teknolojileri kullanımlarına yönelik kısıtlamalara karşı tepkileri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 13(2), 301-315.
- Symons, K., Ponnet, K., Walrave, M., and Heirman, W. (2017). A qualitative study into parental mediation of adolescents' internet use. *Computers in Human Behavior*, 73, 423-432.
- Tabachnick, B. G., and Fidell, L.S. (2001). *Using multivariate statistics (4.basım)*. MA: Allyn & Bacon, Inc.

- Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2012). *Using multivariate statistics (6.basım)*. New Jersey: Pearson Education.
- Tanaka, J.S., Panter, A.T., Winborne, W.C., and Huba, G. J. (1990). Theory testing in personality and social psychology with structural equation models. C. Henrick ve M.S. Clark (Ed.), *Research methods in personality and social psychology* (ss. 217-243). Newbury Park, CA: Sage.
- Tepebaşı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2015). *Eskişehir Tepebaşı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı eğitim bölgeleri koordinatör okul müdürlükleri ve okullar*. http://tepebasi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_11/06023637_eitimblgeleri.pdf adresinden 04.11.2016 tarihinde erişildi.
- Tomczyk, L. ve Waśniński, A. (2017). Çocuk ve gençlerin aile ortamı içinde yeni medya kullanımı alanında ailelerin eğitim sürecindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 305-323. doi: 10.15390/EB.2017.4674
- Turow, J., and Nir, L. (2000). The internet and the family: The view from parents, the view from kids. From Report Series. No. 13, The Annenberg Public Policy Center of the University of Pennsylvania.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2016). *Bilgi toplumu istatistikleri*. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1615 adresinden 11.10.2016 tarihinde erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2017). *Bilgi ve iletişim teknolojileri gelişmişlik endeksi*. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do;jsessionid=B80QY2bXHk9CfJhQlyY1XxqVJ2hyj4yVxz8xJJMLjfbJ7BHz8z2x!-595353027?istab_id=9005 adresinden 11.04.2019 tarihinde erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2018). *Bilgi toplumu istatistikleri*. http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1615 adresinden 29.03.2019 tarihinde erişildi.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., and Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55(2), 454-464.
- Valkenburg, P. M., Krcmar, M., Peeters, A. L., and Marseille, N. M. (1999). Developing a scale to assess three styles of television mediation: “Instructive

- mediation,” “restrictive mediation,” and “social coviewing”. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43(1), 52-66.
- Valkenburg, P. M., Piotrowski, J. T., Hermanns, J., and Leeuw, R. (2013). Developing and validating the Perceived Parental Media Mediation Scale: A self-determination perspective. *Human Communication Research*, 39(4), 445-469.
- Wang, R., Bianchi, S. M., and Raley, S. B. (2005). Teenagers’ Internet use and family rules: A research note. *Journal of Marriage and Family*, 67(5), 1249-1258.
- Wartella, E., Rideout, V., Lauricella, A., and Connell, S. (2013). *Parenting in the age of digital technology*. Report for the Center on Media and Human Development School of Communication Northwestern University.
- Wisniewski, P., Xu, H., Rosson, M. B., and Carroll, J. M. (2017, February). Parents Just Don't Understand: Why Teens Don't Talk to Parents about Their Online Risk Experiences. In *Proceedings of the 2017 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work and Social Computing* (pp. 523-540). ACM.
- Wright, M. F. (2017). Parental mediation, cyberbullying, and cybertrolling: The role of gender. *Computers in Human Behavior*, 71, 189-195.
- Yurdugöl, H. ve Sırakaya, D. A. (2013). Çevrimiçi öğrenme hazır bulunuşluluk ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 391-406.

EKLER

Ek 1. Eskişehir İli Eğitim Bölgeleri, Ortaokul Düzeyi Okullar ve Öğrenci Sayıları

İlçeler	Eğitim Bölgeleri	Ortaokul Düzeyi Okullar	Öğrenci Sayıları
ODUNPAZARI	Hızırbey Eğitim Bölgesi	Doktor Halil Akkurt Ortaokulu	1099
		Ali Fuat Cebesoy Ortaokulu	327
		Aziz Mahmut Hüdayi İmam Hatip Ortaokulu	271
		Emir Porsuk Ortaokulu	40
		Gündüzalp Ortaokulu	743
		Hacı Nezire Sarıkamış Ortaokulu	630
		Sevinç Behiç Akaydın Ortaokulu	96
		Şehit Güngören Bostan Ortaokulu	130
		Şehit Onur Yeşil Ortaokulu	608
		Taptuk Emre Ortaokulu	62
		Ticaret Borsası Ortaokulu	443
		Cahit Zarifoğlu Ortaokulu	117
	Battalgazi Eğitim Bölgesi	Ahmet Sezer Ortaokulu	1851
		Melahat Ünügür Ortaokulu	1989
		Battalgazi Ortaokulu	450
		Doktor Mustafa Çamkoru Ortaokulu	180
		Fatih Sultan Mehmet	380

		Ortaokulu	
		Hızırbey İmam Hatip Ortaokulu	1200
		Murat Atılgan Ortaokulu	1615
		Orhangazi İmam Hatip Ortaokulu	542
		Orhangazi Ortaokulu	354
		30 Ağustos Ortaokulu	563
		Av. Lütfi Ergökmen Özel Eğitim Ortaokulu	35
	Hoca Ahmet Yesevi Eğitim Bölgesi	Şehit Ali Gaffar Okkan Ortaokulu	1510
		Şehit Yunus Baykal Ortaokulu	422
		TOKİ Ümit Yaşar Oğuzcan Ortaokulu	518
		Sami Sipahi Ortaokulu	1105
		Hasan Polatkan Ortaokulu	414
		Plevne Özel İdare Ortaokulu	384
		Mehmet Gedik Ortaokulu	779
		Sabri Kılıçoğlu Ortaokulu	132
		Orgeneral Halil Sözer Ortaokulu	1610
	Odunpazarı Toplam		20599
TEPEBAŞI	Yunus Emre Eğitim Bölgesi	İstiklal Ortaokulu	130
		Kardeşler Ortaokulu	450
		Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	1175

		Mustafa Kemal Ortaokulu	418
		Sinan Alağaç Ortaokulu	381
		Şehit Teğmen Subutay Alkan Ortaokulu	419
		Toki Şehit Emre Bolat Ortaokulu	209
	Sakarya Eğitim Bölgesi	Kazım Karabekir İmam Hatip Ortaokulu	252
		Çamlıca Ticaret Odası İmam Hatip Ortaokulu	487
		Atatürk Ortaokulu	1095
		İki Eylül Ortaokulu	1027
		Mimar Sinan Ortaokulu	247
		Namık Kemal	905
		Şehit Mutlu Yıldırım Ortaokulu	408
		Şehit Piyade Üsteğmen Gökhan Yavuz Ortaokulu	147
	Tepebaşı Özel Eğitim Bölgesi	Ahmet Yesevi İşitme Engelliler Ortaokulu	29
	Şarhöyük Eğitim Bölgesi	Arif Nihat Asya Ortaokulu	200
		Ata Ortaokulu	810
		Cemalettin Sarar Ortaokulu	383
		Gündüzler Ortaokulu	104
		Muttalıp Atatürk Ortaokulu	206
		Suzan Gürcanlı Ortaokulu	348

		Şehit Halil Durmaz Ortaokulu	307
		Şehit Piyade Astsubay Çavuş Soner Özübek Ortaokulu	318
	Cengiz Topel Eğitim Bölgesi	Çukurhisar Ortaokulu	153
		Eskişehir Ticaret Odası	775
		Fahri Günay Ortaokulu	761
		Satılmışoğlu Şükrü Sever Ortaokulu	40
		Şehit Barış Öztürk Ortaokulu	799
		Emine Cahide Karaali	148
		Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	537
	Tepebaşı Toplam		13668
Genel Toplam		34267	

Ek 2. Araştırma Yapılan Okulların Listesi

İlçe	Eğitim Bölgesi	Okul
Tepebaşı	Şarhöyük Eğitim Bölgesi	Ata Ortaokulu Cemalettin Sarar Ortaokulu
	Sakarya Eğitim Bölgesi	Atatürk Ortaokulu Çamlıca Ticaret Odası İmam Hatip Ortaokulu
	Cengiz Topel Eğitim Bölgesi	Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu Şehit Barış Öztürk Ortaokulu
	Yunus Emre Eğitim Bölgesi	Mustafa Kemal Ortaokulu Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu
Odunpazarı	Hızırbey Eğitim Bölgesi	Şehit Onur Yeşil Ortaokulu Emir Porsuk Ortaokulu
	Yunus Emre Eğitim Bölgesi	Ahmet Sezer Ortaokulu Melahat Ünügür Ortaokulu
	Sultanönü Eğitim Bölgesi	Orgeneral Halil Sözer Ortaokulu Murat Atılgan Ortaokulu
	Ahmet Yesevi Eğitim Bölgesi	Şehit Yunus Baykal Ortaokulu 30 Ağustos Ortaokulu
	Edebalı Eğitim Bölgesi	Orhangazi Ortaokulu Edebalı Ortaokulu
	Malhatun Eğitim Bölgesi	Hasan Polatkan Ortaokulu Plevne Özel İdare Ortaokulu
	Piri Reis Eğitim Bölgesi	Hacı Nezire Sarıkamış Ortaokulu Gündüzalp Ortaokulu
	Nasrettin Hoca Eğitim Bölgesi	Aziz Mahmut Hüdayi İmam Hatip Ortaokulu Doktor Halil Akkurt Ortaokulu
	Battalgazi Eğitim Bölgesi	Battalgazi Ortaokulu Mehmet Gedik Ortaokulu

Ek 3. Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Kararı

Evrak Kayıt Tarihi: 27.03.2017

Protokol No: 36404

Tarih: 24.04.2017

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	BAP Projesi-Doktora Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Çocukların İnternet Kullanımında Ebeveyn Arabuluculuğunun İncelenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Işıl KABAĞÇI YURDAKUL
TEZ YAZARI:	Nihal DULKADİR YAMAN
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof.Dr. Coşkun BAYRAK (Başkan-Eğitim Fak.)	
Prof.Dr. T. Volkan YÜZER (Başkan Yardımcısı-Açıköğretim Fak.)	Prof.Dr. Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
Prof.Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	Prof.Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
Prof.Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof.Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

Ek 4. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Alınan Uygulama İzni

Ana. Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 14/06/2017-E.35071

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/8558663
Konu: Araştırma Projesi

08.06.2017

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÜNİVERSİTESİ
(Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi : a) 06/06/2017 tarih ve 8291369 sayılı olur.
b) 09/05/2017 tarih ve E.40762 sayılı yazınız.

İlgi (b) yazı ile istemiş olduğunuz "Araştırma Projesi" incelenmiş ve uygun görülmüş olup, ilgi (a) Olur ekte sunulmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER :
1-İlgi (a) Olur (1 sayfa)
2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Adres :
Yunus Emre Kampüsü
26470/ ESKİŞEHİR

Aslı ile Aynıdır
5070 Sayılı Yasa ile
elektronik olarak
imzalanmıştır.
09-06-2017
Önder ÜLKE
Memur

Ek 5. Uzman Görüşleri Sonrasında “Ebeveyn Arabuluculuğu” Başlıklı Aday Ölçek

- İnternette paylaştığım yazılar hakkında benimle konuşur.
- İnternette paylaştığım fotoğraflar hakkında benimle konuşur.
- İnternette paylaştığım videolar hakkında benimle konuşur.
- İnternette yaptığım yorumlar hakkında benimle konuşur.
- İnternette kimlerle mesajlaştığım hakkında benimle konuşur.
- İnternette gezinirken yakınımnda olur.
- İnterneti eğitsel amaçlı kullanmam konusunda beni destekler.
- İnternette benimle birlikte oyun oynar.
- İnternette benimle birlikte video izler.
- İnternette benimle birlikte ödevim için araştırma yapar.
- İnternette biri tarafından tehdit edildiğimde bana yardım eder.
- İnterneti güvenli kullanmam için bana tavsiyeler verir.
- İnternette iletişim kurarken görgü kurallarına uymamı söyler.
- İnternette beni rahatsız eden bir şey olduğunda bana yardım eder.
- İnternette bana uygun olmayan içerik ile karşılaştığımda ne yapmam gerektiğini anlatır.
- İnternette yayılan yanlış bilgiler konusunda bana açıklama yapar.
- İnternette yasadışı içeriklere erişmemem gerektiği konusunda bana açıklama yapar.
- İnternette kişisel bilgilerin paylaşımı konusunda bana açıklama yapar.
- İnternette şiddet içeren mesajlarla karşılaştığımda ne yapmam gerektiği konusunda bana açıklama yapar.
- İnternette erişebileceğim eğitsel kaynaklar konusunda beni bilgilendirir.
- İnternette karşılaşabileceğim tehlikeler hakkında benimle konuşur.
- Bana uygun web sitelerinin neler olduğunu bana gösterir.
- İnternette mesajlaşmamı kısıtlar.
- İnternetten müzik ya da film indirmemi kısıtlar.
- İnternette bazı videoları izlememi kısıtlar.
- Sosyal medya ortamında kişisel profilimin olmasını istemez.
- İnternetten adres, TC kimlik no, telefon no gibi kişisel bilgilerimi paylaşmama izin vermez.
- Başkalarıyla fotoğraf, video ya da müzik paylaşmamı istemez.
- İnternet kullanım süremi kısıtlar.
- Sosyal medya profilimin olmasına izin vermez.
- Sosyal medya hesaplarıma kişisel fotoğraf eklememi istemez.
- Sosyal medya hesaplarımdan yorum yapmamı istemez.
- Şiddet içeren programları kurmamı engelleyen yazılımlar kullanır.
- Yaşıma uygun olmayan programları açmamı engelleyen yazılımlar kullanır.
- Sohbet sitelerini açmamı engelleyen programlar kullanır.
- İçeriği yaşıma uygun olmayan web sitelerine girmemi engelleyen programlar kullanır.
- İnternette geçirebileceğim zamanı kısıtlayan bir yazılım kullanır.

- İnternette alışveriş yapmamı engelleyen bir yazılım kullanır.
- Virüslerden korunmam için bir yazılım kullanır.
- Spam e-postalardan korunmam için bir yazılım kullanır.
- Sosyal medya sitelerine erişmemi engelleyen bir yazılım kullanır.
- İnternette oyun oynamamı engelleyen bir yazılım kullanır.
- Ziyaret ettiğim web sitelerini bilir.
- E-posta hesaplarımdaki mesajları bilir.
- Sosyal medya ortamındaki yazışmalarımı bilir.
- Sosyal medya ortamında kimlerle yazıştığımı bilir.
- Sosyal medya ortamındaki paylaşımlarımı bilir.
- İndirdiğim ve kullandığım programları bilir.
- İnternette oynadığım oyunları bilir.
- İnternette izlediğim videoları bilir.
- Üye olduğum web sitelerini bilir.
- Sosyal medya ortamında üye olduğum grupları bilir.
- Sosyal medya ortamında yaptığım yorumları bilir.
- Sosyal medyada kimleri arkadaş olarak eklediğimi/takip ettiğimi bilir.

Ek 6. Veri Toplama Aracı Yönergesi ve Demografik Bilgi Formu

Değerli Öğrencimiz,

Bu araştırmada, anne ya da babanızın siz internet kullanırken neler yaptığının belirlenmesi amaçlanmıştır. İki bölümden oluşan anketin cevaplanması 10-15 dakika sürmektedir. Ad ve soyadınızı belirtmenize gerek yoktur. Ayrıca, toplanan veriler araştırmacı tarafından gizli tutulacak, araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Sizden her bölümdeki soru ve ifadeleri dikkatle okuyarak, durumunuza en uygun olan seçeneği “X” ile işaretlemeniz ve tüm bölümleri eksiksiz doldurmanız istenmektedir. Gösterdiğiniz duyarlılık ve katılımınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Nihal DULKADİR YAMAN

BÖLÜM I

Aşağıda yer alan bilgilerden size en uygun olanını “X” işareti ile belirtiniz. Lütfen soruları yalnızca kendinizi düşünerek yanıtlayınız.

Cinsiyetiniz	☐ Kız	☐ Erkek
Yaşınız	(Lütfen yazınız):	
Kaçıncı sınıftasınız?	☐ 5.sınıf	☐ 6.sınıf ☐ 7.sınıf
Kaç kardeşsiniz?	☐ Tek çocuk ☐ Tek çocuk değilseniz lütfen yazınız:	
Kaçıncı çocuksunuz?	☐ 1. çocuk ☐ 2.çocuk ☐ 3.çocuk ☐ 4.çocuk ☐ Yukarıdaki seçeneklerden birini işaretlemediyseniz lütfen yazınız:	
Annenizin en son bitirdiği okul	☐ Okumadı ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek lisans / Doktora	
Babanızın en son bitirdiği okul	☐ Okumadı ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek lisans / Doktora	
Ailenizin gelir durumu	☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek	
En çok kullandığınız teknolojiler	☐ Youtube ☐ Facebook ☐ Instagram ☐ Snapchat ☐ Whatsapp ☐ Twitter ☐ E-posta ☐ Yukarıdaki seçeneklerden birini işaretlemediyseniz lütfen yazınız:	